

146641

Székely Mózes

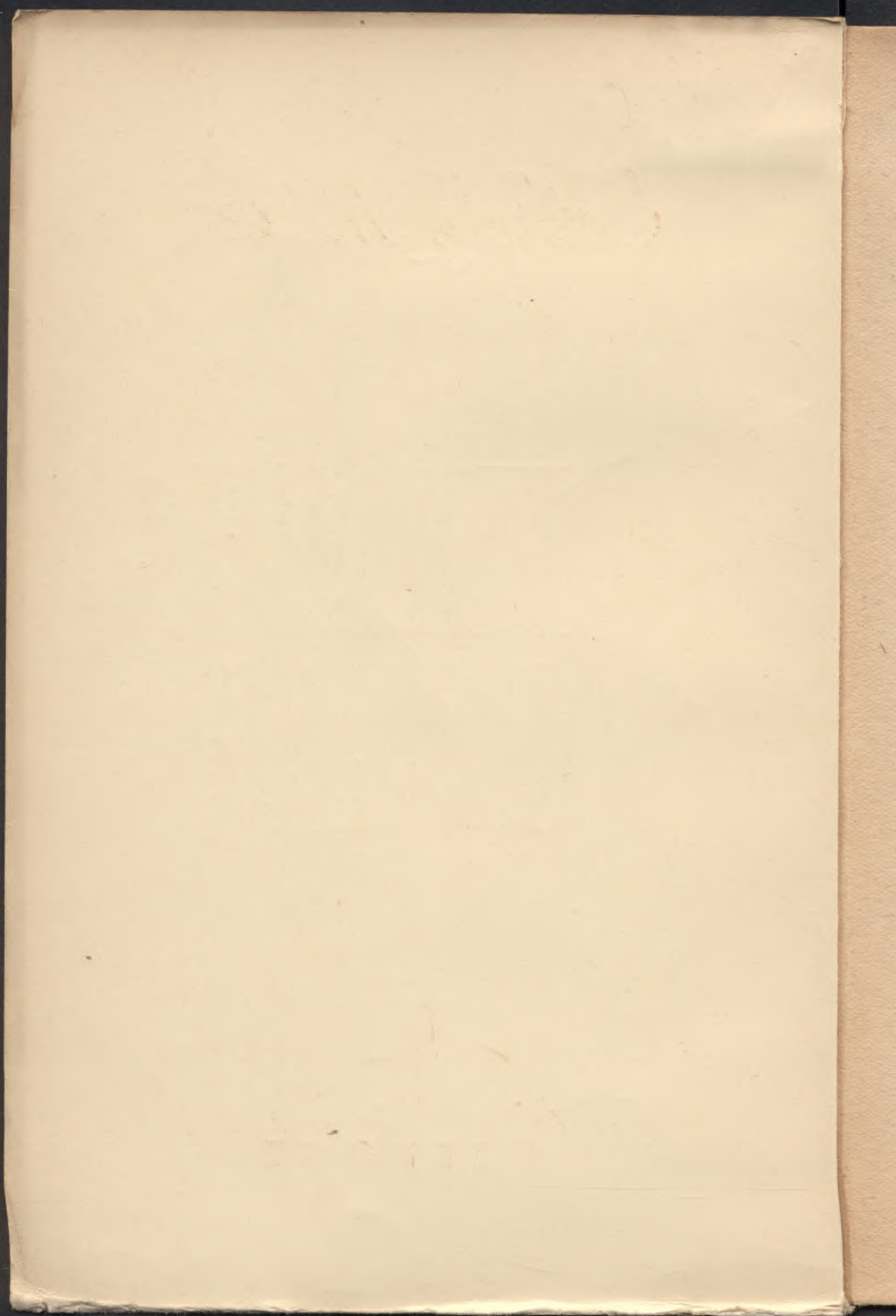
ZÁRT ANYAG

KIE AZ ORSZÁG

MR

MEFHOSZ

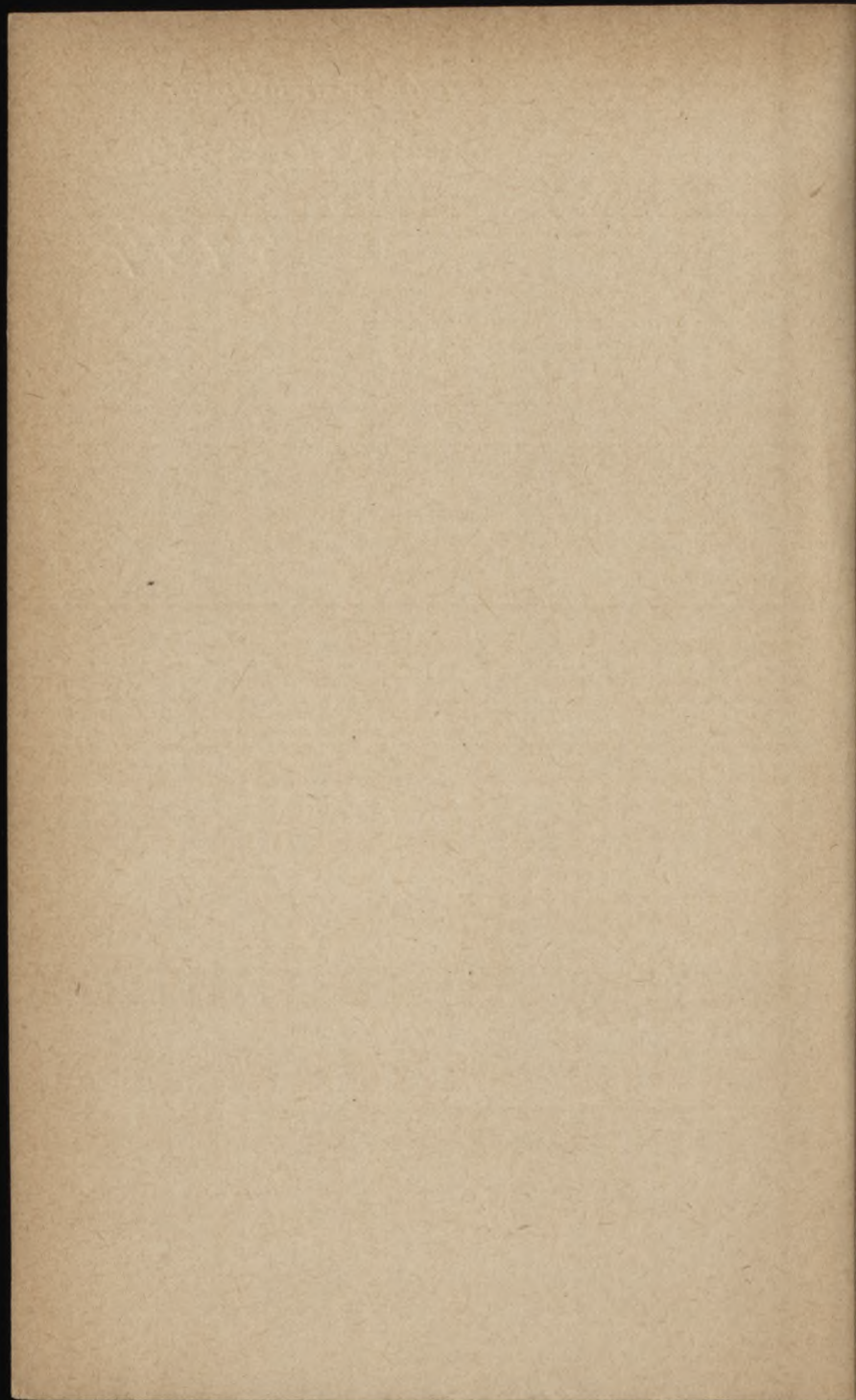
3028

SZÉKELY MÓZES
KIÉ AZ ORSZÁG

5424

KIÉ AZ ORSZÁG

ÍRTA

SZÉKELY MÓZES

HAZAI SZÍNJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN

MEFHOSZ KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST

Színházakkal szemben kézirat

Utánnymás, rádióelőadás, fordítás, átdolgozás,
filmre alkalmazás s minden egyéb szerzői jog
fenntartva

Copyright 1944 by Székely Mózes, Dés

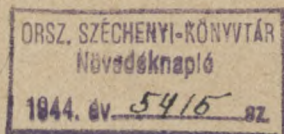

3623

146641

R 1965

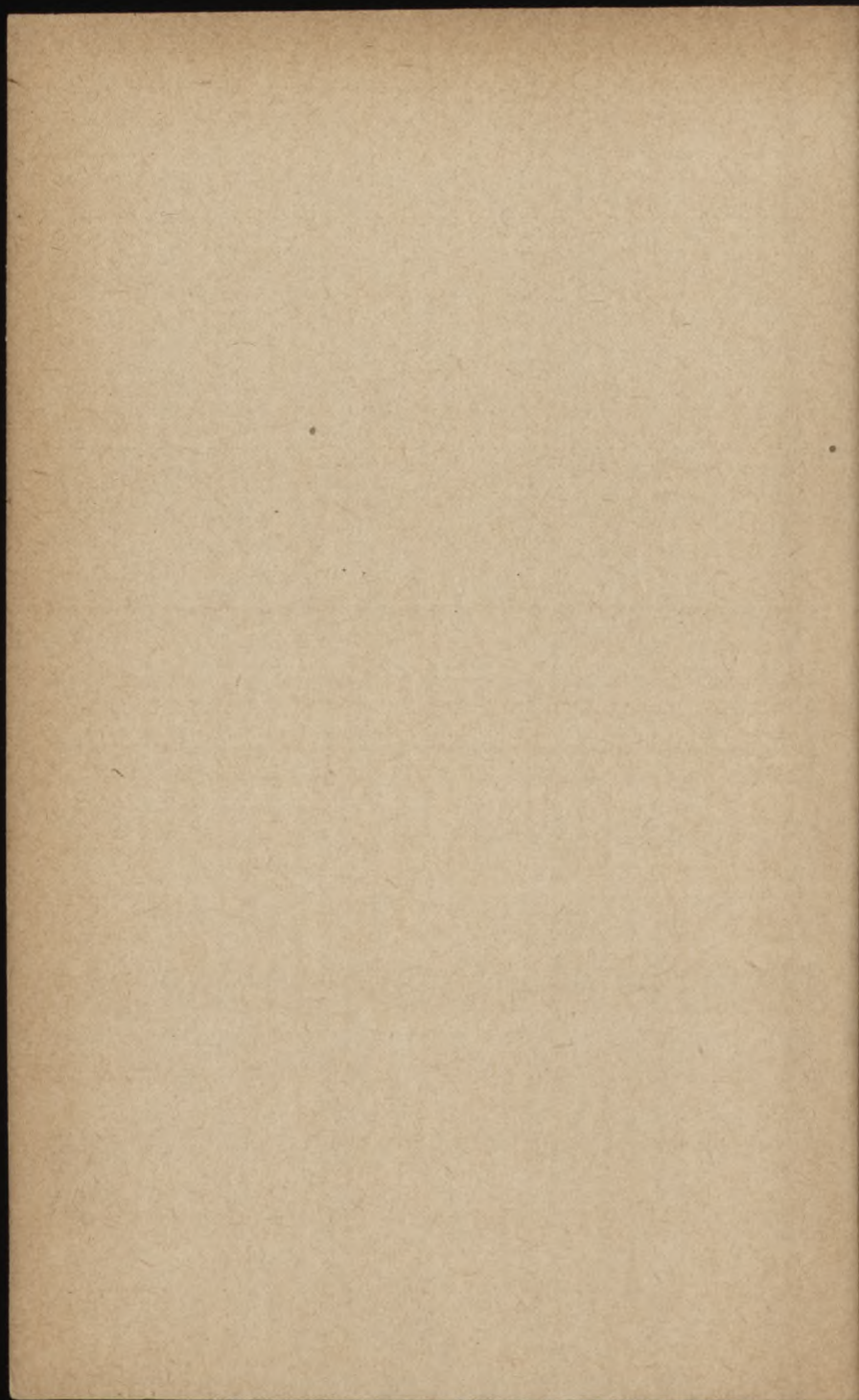
R1986

Felelős kiadó: Szöllősy Árpád
5135. Franklin-Társulat nyomdája. — v. Litvay Ö.

*Vándor, vidd htrül: nem akadt magyar
színigazgató, ki e darabot színpadra vigye.*

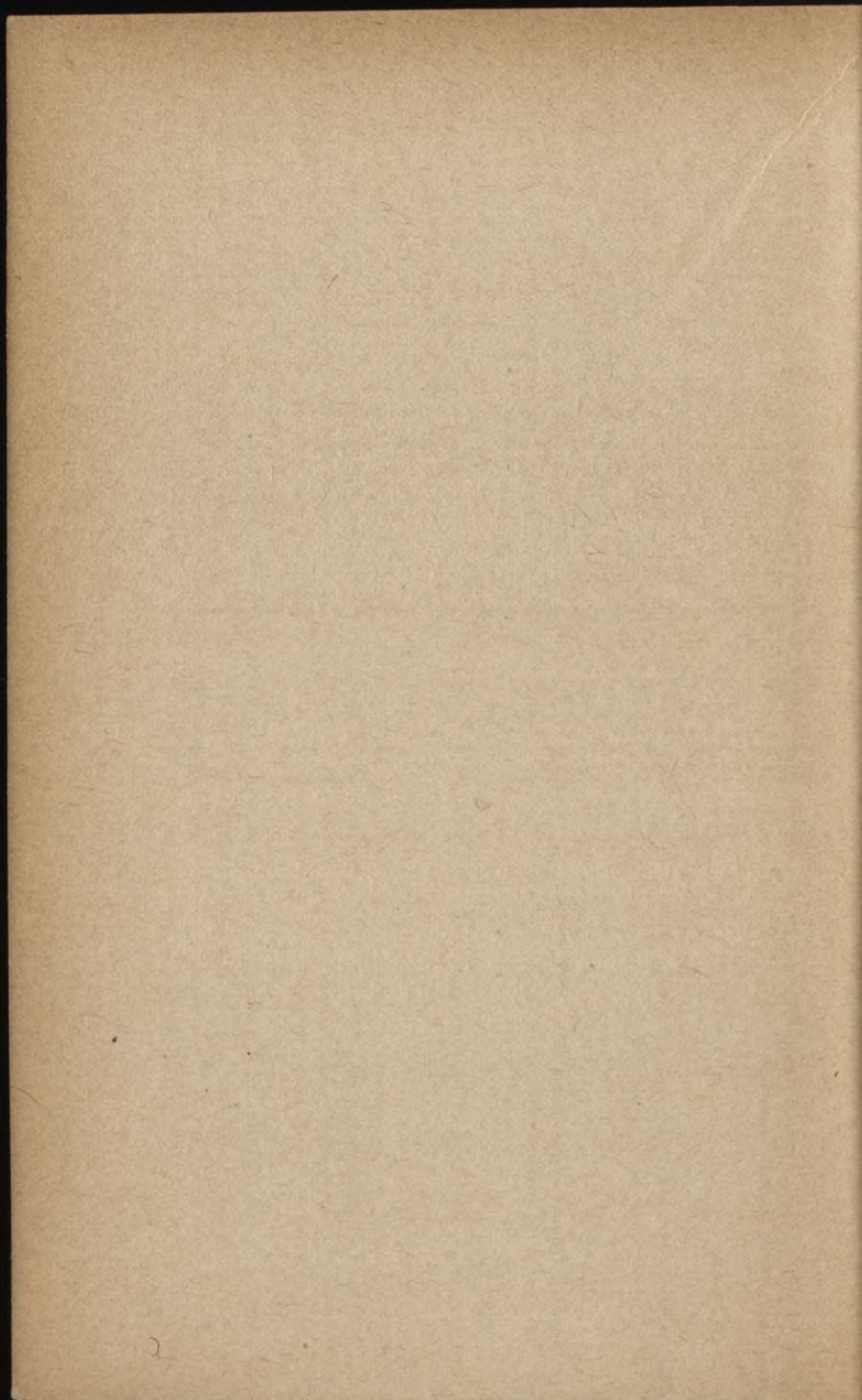

SZEREPLŐK

SZABOLCS, mérnök	IGAZGATÓ
VERA, felesége, színésznő	FŐJEGYZŐ
LÁSZLÓ, Vera fia	KAPITÁNY
MIRON, László nevelőapja	ÁLLATORVOS
GAFIA, Miron felesége	PÓPA
RUSANDA, Mironék leánykája	ÍRNOK
TISZTELETES	KÖZSÉGI BÍRÓ
BURJÁN, főrendező	DOBOS
KLÁRA, színésznő	KOCSIS
MÁRISKÓ, házvezetőnő	ELSŐ FÖLDMŰVES
KATI, cselédlány	MÁSODIK FÖLDMŰVES
BORI, szakácsnő	HARANGOZÓ
TANÍTÓNŐ	ELSŐ ANYA
KÖRJEGYZŐ	

ANYÁK, FÖLDMŰVESEK, GYERMEKEK, CSENDŐRÖK

Történik: az első felvonás 1935-ben Magyarországon, a második négy nappal később Romániában, a harmadik 1940 őszen Észak-Erdélyben.

I. FELVONÁS

Szín: Budai villa izléses, komoly levegőjű nagy szobája. Sima falak, pár műtárgy, sok könyv. Jobbra ajtó és benyíló, asztalkán rádió és telefonkészülék, balra kijáró a téli díszben sziporkázó kertbe. Késő délután. Mikor a függöny lassan felmegy, Vera az asztalnál ül, kezében szerepkönyv, de a szobán olyan nagy a homály, hogy csak betűzve lehet olvasni.

I. JELENET

Vera, Burján

VERA

(háttal az ajtónak, elnéz a kezében tartott szerepkönyv felett. Lassan végiglapoz benne, majd újra kezdi. Egyik oldalon megakad a szeme. Mintha olvasna, észre sem véve, hogy rásötétedett.)

BURJÁN

(nyegle, fővárosi színházi ember, mikor Vera másodszor lapoz a szerepkönyvbe, jobbról. Megáll az ajtóban és szótlanul nézi Verát.)

VERA

(anélkül, hogy odanézne): Mi az Máriskó?

BURJÁN

Kezét csókolom, művésznő.

VERA

(az asztalra ejti a szerepkönyvet s a vendég elé megy. Felgyújtja a villanyt. Meglepetéssel): Né! Burján? Azt hittem a házvezetőnő. *(Kezet ad.)* Foglaljon helyet.

BURJÁN

Köszönöm. (*A szerepkönyvre mutat.*) Hiszen maga a szereppel foglalkozik. Még hozzá sötétben... Ha ezt tudom, nem hagyom ott a kaláber-partimat.

VERA

Maga főrendező? Észre se veszi, hogy kívülről minden szerepkönyv egyforma. (*Felveszi az asztalról.*) Sebtiben összefűzött gépelt ívek. Kívül semmi írás, belül, — belül pedig...

BURJÁN

Természetesen az új darab.

VERA

Amire maguk készülnek? Nem.

BURJÁN

(*megütődve*): Nem?

VERA

Hallgassa csak... Na ne álljon olyan bambán. Hogy megértse: a szín körülbelül egy ilyenféle nagy szoba, de csupasz, magas márványfalak, inkább csarnok. A lényeges... (*visszalapoz a szerepkönyvben*) igen, a bejárat balról, lent az ajtón túl nagy kert, én itt az ajtóban állok. (*Odamegy.*) Elmondom, mert maga a darabot nem ismeri, legfeljebb azt tudja róla, hogy ebben tüntem fel, ebben lettem a mai Széplaky Vera.

BURJÁN

(*Vera szavába vág*): Mit akar most ezzel a régi Szeremlei-féle tákolmánnyal, amikor körmünkre ég az új darab?! Pár napunk s maga egyik próba után a másiktól marad el.

VERA

Na-na! Csak ne olyan hevesen! Amit most lejátszok magának, az egészen szorosan ide tartozik, ha nem is ép' az új darabhoz. Hol is hagytam el? Igen. Én itt az ajtóban állok. Ez a ruha... (*végigmutat magán*) persze nem egészen talál. (*Hirtelen ötlettel.*) De ha ezt a vállpántot itt kioldom és ezt a részt... (*megjátssza*) leeresztem, akkor már egészen görögös. Egész jó! A darab tudniillik görög tárgyú. A nagy perzsa háború kellős közepén vagyunk. Az uram elesett...

BURJÁN

De művésznő, könyörgöm, az új darabot inkább.

VERA

(*ellentmondást nem tűrő hangszúllyal ismétli*): Az uram elesett!

BURJÁN

(*egyelőre megadja magát, bosszúsan leül*).

VERA

(*szaporán*): Én is futok az egész várossal a perzsák elől. De a kisfiam elmarad, elvész a vad menekülésben

s ahol megállapodom, itt, ezek között a magas és hideg falak között, mondják, hogy valaki keres s tényleg hírnök jön, ahogy ez a görög tragédiákban szokás és nekem: szégyeljem magam, görög anya, aki elhagyta fiát s az idegenek perzsának nevelik... *(Szünet.)* Szeremlei itt, ennél a jelenetnél, amikor megérkezik a hírnök és a szemembe vágja üzenetét, nem tudott a számba adni semmit.

BURJÁN

Máshol tudott?

VERA

(nem figyel oda): Csak állnom kell az ajtóban és sírni. «Ezen áll vagy bukik a darab» — mondotta Szeremlei. «Úgy sírjon, hogy...» magyarázta, de ilyenkor mindig elakadt s ő játszotta meg valami különös síró-vinnyogó hangon, amit én sehogysem tudtam átvenni, úgy hogy már a haját tépte. Mert én így csináltam!... *(Mintegy helyezkedik, belejátssza magát, próbál, majd hosszan, fájdalmasan, idegtépően felsír.)* Nem! Nem megy úgy, ahogy érzem.

BURJÁN

(az elragadtatástól feláll): Remek volt!

VERA

Ugyan?! Túl cinikus maga ahhoz, hogy értékelje az ilyesmit. Maga színésznőt csak szerelemért enged jajongani a színpadon, de egy anyát... a fiáért?!

BURJÁN

Megint túlszigorú, Vera.

VERA

Az új darab helyett ezt a jelenetet nézegettem most megint, ezt a jelenetet a hírnökkel éltem át újra. *(Nehezen mondja ki.)* Ez a jelenet azóta is szakadatlanul fojtogat... *(Egészen más hang.)* Röviden: nem az új darabra készültem, illetve, hogy meg is értsen egyúttal, — búcsúztam ettől a régi, ettől a több mint hozzám nőtt szereptől meg mind-egyiktől... az összes szerepektől, — ha megengedi a végső és határozott vallomást. Mert nyilván ezért jött.

BURJÁN

Én mindent megengedek magának, Vera, de miért nem jött a délutáni próbára?

VERA

El akartam kerülni, hogy megint előálljanak és kórusban szavalják rám, hogy egész mostani viselkedésem csak szeszély és hangulat vagy mit tudom én miféle cikornya.

BURJÁN

Egyedül, kórus nélkül és itt is csak ezt mondhatom, mielőtt a többi idetódul.

VERA

De talán egyedül meg tudom, nem győzni magát, de megértetni önmagamat. Én... *(elakad.)*

BURJÁN

Csak ki vele bátran. Széplaky Vera már megengedheti magának az őszinteséget.

VERA

Nem szabadság és nem pihenő kell. Torkig vagyok a színpaddal.

BURJÁN

(hosszan Verára nézve, mint aki a kérdés nyitjára tapint): Nem pár hónapos házassága... (óvatosan) válása ez?

VERA

(egészségesen felnevet): Jaj de rossz darabot írna rólam. (Komikusan torzítva.) A művésznő pár hónapi házasság után új szerepével kapcsolatban válaszut elé kerül. De akkor jön a nagy rendező... maga — és... (Komolyan.) Nem!... (Néma csend.) Kettéhasadtam...

BURJÁN

Majd összerakjuk.

VERA

Lássa! Ez a körüti cinizmus is elég. Ez sem kell! Ez a szerep se kell, amit maga is meg a többiek, mind az egész színházi had magára vesz, mert a Színházi Élet rászabta, mert a Lipótváros így kívánja.

BURJÁN

Erkölcsei csömör tehát, hogy a rám tukmált szerepet folytassam. Ne vitatkozzunk, Vera! A jövő héten be kell mutassuk az új darabot. A szerző állandóan sír, hogy így magának írta a szerepet, úgy magán múlik az egész. Mit csináljak most?

VERA

(*idegesen*): Maga... maguk előtt nem is tudom mit mondjak, hogy megértsenek. (*Bosszúsan.*) Mondja : a nőkön, a színházon, a vacsorákon, a Svábhegyen, a Margitszigeten kívül mit szeret még maga?!... Milyen ember maga?

BURJÁN

(*nem érti*).

VERA

Úgy értem: a nemzetisége. Magyar ember maga?

BURJÁN

(*megütődve*): Erről nem beszél az ember. (*Szélesen, jóízűen elneveti magát.*) Szóval a művésznőt is megzavarta a marseille-i királygyilkosság genfi felvonása. Nahát kitűnő! (*Nevet.*)

VERA

Ki nevette magát?

BURJÁN

(*kérdően néz Verára*).

VERA

Ezért nem számíthatok a megértésére. De azért elmondom. (*Felkel. Belső indulattól fűtve.*) Egész világosan látom. A színháznál is kétfélék az emberek. Úgy mondom, ahogy a legegyszerűbb, a legélesebb, a legtisztább a fogalmazása: magyarok és nem magyarok. Ez a megkülönböztetés persze túl rikító. De most legmélyebben talál hozzám,

a válságomhoz, ahogy maga nevezi. De megkülönböztethetem az embereket így is : akik komolyan veszik és akik nem veszik komolyan. Mit? Bármit! Én komolyan veszem. S örülök, hogy ezt meglepetése keresztűzében kimondhattam. Maguk csak játsszák tovább... Én majd megkeresem az én valóságos szerepemet...

BURJÁN

(*most már bosszankodik*): Hagyja! Ilyesmit is hallottam már.

VERA

(*élesen*): De én... (*a szót keresi*) rigorózan mondom. Én nem így *határoztam*, én így *ítéltem* magam fölött. Hosszú, hosszú évek... igen... mosolyogjon... a sikerek után is... végre elértem... hogy is mondjam pont magának?!... A férfi vak sötétben lassan érzi, hogy a fátyolhoz ért, a fátyol meleg s diadalmasan belécsap a közeli test fölötti öröme. Ilyenformán értem el én most igazán magamhoz. (*Kitörő, egyelőre érthetetlen örömmel.*) Ezt már igazán nem értheti! Így értem el a magam testéhez-lelkéhez. Igen. Ez a genfi ügy... Ennek a világítása mellett úgy érzem, 'évek óta nem vagyok igaz. Ennyi elég is. Visszalépek. Adieu deszkák, dekorációk. (*Az utolsó szavaknál jobbról nesz. Az ajtó felé néznek, mely tüstént fel is nyílik.*)

2. JELENET

Voltak, Klára

KLÁRA

(jobbrol, a hideg kicsípte): Nem tudok köszönni a hidegtől.

VERA

(elé megy): Isten hozott, Klára. *(Kezet szorítanak.)*
Remélem segíteni jöttél Burján ellen?

KLÁRA

Nem lehet, Vera. Felbontják a szerződésemet. A délutáni próbán minden végszavadat én olvastam. Mért nem jöttél be?

VERA

Ép' ezt magyarázom, de nem akarja megérteni.

BURJÁN

Nem hiszi, Klára, milyen végszóra jött. Benne vagyunk a legnagyobb bajban. Képtelen vagyok Verát meggyőzni. Képzeld... *(összecsapja kezét)* ezek a szerbek a Délvidéken annyira megbolygatták, hogy itt akar hagyni csapot-papot és az új szerepet visszalöki az utolsó percben.

KLÁRA

(komolyan is, megkönnyebbülten is): Vera! Átadod a szereped?

BURJÁN

(bosszúsan): Ugyan Klára, csak nem képzeled, hogy beugorhat más Vera helyett?!

VERA

Pedig még ma más főszereplőről kell gondoskodnia, Burján!

BURJÁN

(mint akinek mentő ötlete támadt): Kint van ilyenkor még az ura a telepen?

VERA

(szigorúan): Az uramat hagyja ki a játékból. Én szerződtem és nem az uram. Így döntöttem! S ha nem érti vagy nem akarja érteni, akkor is. Nem játszom tovább! Elég!

BURJÁN

(udvariasan): Ha ezen a hangon beszél, akkor én befejeztem. A többi a direktorra tartozik és én mehetek is.

VERA

Ha nem akar megérteni...

BURJÁN

(hűvösen búcsúzik).

VERA

(csak félúton kíséri Burjánt az ajtó felé).

KLÁRA

(*Burján és Vera közt ingadozik. Majd tovább kíséri Burjánt. Az ajtóban Burjánhoz*): Reggel pontosan bent leszek a próbán.

3. JELENET

Vera, Klára

VERA

(*idegesen visszaül székébe*).

KLÁRA

(*saját viselkedését igazolva*): Azt hiszem, élesebb voltál a kelleténél.

VERA

(*nyugodtan*): Ne nyaggassatok napról-napra, óráról-órára, hogy tovább maradjak ott, ahova már rég nem tartozom.

KLÁRA

Kérlek, én most hallom először, hogy végleg vissza akarsz lépni.

VERA

Mért kívánjátok, hogy mindent nyíltan kimondjon az ember? Nem éreztétek számtalanszor, hogy idegen vagyok... (*ajkán a szó: «közvetek», de tapintatosabb*) a színházban. Nem hallottátok tőlem minden új szereposztáskor: tényleg ez lennék én?... (*Fájón.*) Nem láttátok, hogy magamat keresem... hogy nem voltam *otthon*... hogy nem fekszik a játék?

KLÁRA

Láttuk-láttuk, de mindezt annak tudtuk be, hogy nem úgy élsz mint mi, meg hogy valami ismeretlen árnyékot hoztál magaddal első házasságodból, amiről nem beszélhattünk veled. Aztán volt még velünk szemben egy élménytöbbleted: hogy meghurcoltak és kikergettek Erdélyből. De mindez oly rég volt...

VERA

Rég-rég, de mit tudjátok ti, hogy jöttem én el Kolozsvárról? Hogy akkor éjjel... előadás után... két óra alatt, amennyi időt a sziguranca adott, nem lehet liquidálni egy életet. Mit tudjátok ti, mi mindent hagytam ott? Emberi értelemben tulajdonképpen nem lett volna szabad eljönnöm onnan, vagy legalább is nem lett volna szabad *egyedül*.

KLÁRA

De most már nem vagy egyedül... hisz' férjhez mentél.

VERA

(*hirtelen*): A házasságom tényleg sikerült. Ne is beszéljünk erről!

KLÁRA

Mi bajod hát?

VERA

(*bosszúsan*): Mi bajom?!... Mi bajom?!... Mért nem tudtok megérteni? Nem elég, ha mondom? Nem

érzem méltónak magamhoz... magunkhoz, ahogy élek...
Mióta itt vagyok... érzem, hogy sűrűn belep valami.
Nincs rá világosabb szavam: a színház fertőzete... Ó,
istenem, mi mindenre vettetek rá, mi mindent kívántatok
tőlem?!... Évekig még azt is titkolnom kellett, hogy
valamikor asszony voltam, hogy a publikum fiatalabbnak
higgyen, hogy kevésbé rághasson el a sajtó meg a riválisok
pletykája. Ó, milyen elviselhetetlen méreggé gyűlt össze
mindez bennem! Kábulatában hajlottam és engedtem,
úgy hogy egy idegen... mit tudom én hányadik én
rakodott rám. És ez az idegen, a színház és környékén
felszedett és kikészített Széplaky Vera elképesztő milyen
hamisan élt már egyik napról a másikra... *Ezt nem bírom
már! S ha nem akarom halálra gyötörni magam, meg
kell fojtanom ezt a fantóm Széplaky Verát, akit ti ismer-
tek, hogy talpraállhasson az a Széplaky Vera, aki én
vagyok... (Az utolsó szavaknál feláll és abba az irányba
megy, ahol a Szeremlei-féle jelenetet játszotta. Más hang.)*
Igen: rég volt, ami Kolozsvárt történt. De ha hallgatott
bennem ez a mult, akkor úgy hallgatott, mint az a mély
kút, aminek kávéja fölé senki sem borul és így senki sem
tudja mi zajlik benne... Most azután fölé hajoltak,
beledobtak egy követ... És ezt a hangot most már meg
akarom tartani. Meg akarom állítani, meg akarom fogni
magam, akire végre ráeszméltem.

KLÁRA

(*elgondolkozva néz Verára*): Mennyi szín van benned?

VERA

Szín? A lényeg túl van a színeken.

KLÁRA

Hát akkor vonás. Én csak elég rég ismerlek és mégis meglepsz. Beszéltél te ezekről valakinek?

VERA

Csak az urammal, de vele se sokat. A mult nem is érdekelte, azután meg sohasem tudtam, adok-e az ilyen vívódással valamit neki vagy elveszek valamit abból a magamból, aki már kiépültem benne. Mindenesetre nem fog meglepődni, ha ma vagy holnap eléje állok... (Szünet.) Hogy a színpadot otthagynom, annak csak örülni fog. Az ember és a szerep kétféleségéről ő győzött meg, ő tisztázta bennem a *hivatás* és a *szolgálat* közti mély különbséget. Ez alatt a pár hónap alatt értem végleg emberré. Neki köszönhetem, hogy kritikusan látok mindent. Egész pályafutásomat. Ő győzött meg arról is, hogy a mi mozgalmas napjainkban a színházaknak nem szabad hathónapos programot csinálni, hiszen olyan események jöhetnek közbe, amiknek a műsor sehogyan sem felel meg.

KLÁRA

Szabolcs mindent olyan komolyan vesz. Minek az?

VERA

(csodálkozva): Minek?... (Szünet.) Csak nem hiszed, hogy a mi kis magyar közösségünkhöz szól az, amit mi játszunk? Vagy azt hiszed, hogy a mi szerepeinknek és darabjainknak van valami köze a magyarsághoz?... Mekkora hazugság ez is! Látod, ettől is meg kell szaba-

dulnom, legalább itt a magunk négy fala közt. Klári! Csak vedd át a szerepemet meg a többit is mind. Úgy is tetszik neked. Én megmaradok a magam... *(a helyes kifejezést keresi)* szolgálata mellett.

KLÁRA

Úgy-e te is belátod, hogy végre rám kerülhet a sor?

VERA

Bizony kiérdemelted a sok epizód szereppel.

KLÁRA

(nincs több mondanivalója. Felületesen): Az urad ilyen későig bent van az üzemben?

VERA

Bent vagy egyebütt. Ő a nap minden órájában megtalálja a maga feladatát. Most napok óta kijár a pályaudvarra, segíteni azokon a délvidéki szerencsétleneken, akik százával hajítódnak ide.

KLÁRA

(mesterkélt érdeklődéssel): Szabolcs kijár a pályaudvarra?

VERA

Naponta, mióta elkezdődött. Engem is ki akart vinni, de nincs erőm... *(feláll és beszéd közben a földre nézve járkál)* nincs erőm ezek elé a kikergetett, síró és zokogó,

de egyetlen gyereküket az idegenek elől mégis idementő nyomorult anyák elé állni... *(Megáll, merően a földre néz.)* Rettenetes!...

KLÁRA

(feláll, hosszan és figyelmesen Verára néz): Vera?!
Mi van veled?

VERA

(kikerüli Klára tekintetét, válasz nélkül hagyja a kérdést, fáradtan a baloldali ajtóhoz megy és kinéz a téli estbe. Mintha egyedül lenne): Szabolcs estéről-estére úgy állít be, mint a hírnök, aki ismeretlen tájak legnagyobb emberi fájdalmát mondja el. *(Mégis észreveszi Klárát. Más hang.)* Beláthatod, hogy én már nem tudok játszani...

KLÁRA

(könnyedén): Majd kipihened magad.

4. JELENET

Voltak, Máriskó

MÁRISKÓ

(jobbról, bundával, sállal, hőcsizmákkal karján. Klárához): Behoztam a művésznő bundáját, hogy felmelegedjen. Nagy a hideg odakünt.

KLÁRA

Jól tette, Máriskó, mindjárt fel is veszem. *(Elveszi a hőcsizmákat és öltözni kezd.)*

VERA

Mért mész?

KLÁRA

Sietek.

MÁRISKÓ

(*a székre tette a bundát. Verához*): A szén nem fér a kamrába. Hova tétessem?

VERA

Mért rendelt annyit?

MÁRISKÓ

A mérnök úr rendelte. Reggel, mikor elment, azt mondta, hogy rablókkal tele erdőben élünk, fegyvertelenül, nyitott ajtókkal. Sohasem tudhatjuk, mi lesz holnap. Készüljünk fel.

VERA

(*Klárához*): Látod, Klári, micsoda kulisszák? Kint a világ csupa had és fegyver. Gondoltál arra, mi lesz itt egyszer holnap?

KLÁRA

Ez már aztán igazán nem az én gondom. (*Öltözködés közben.*) Nincs kéznél egy tükör?

VERA

(*csodálkozik*): A benyílóban. (*Máriskóhoz.*) A színen tegyék a kis lépcső alá s előbb onnan kell használni, mondja meg az új lánynak.

MÁRISKÓ

Az új lány beszélni szeretne a nagyságos asszonnyal.

VERA

(türelmetlenül): Mit akarhat? Délelőtt mindent megbeszéltem vele.

MÁRISKÓ

Kisfia van.

VERA

Fia?... Ezt nem mondta. Még feltűnt, milyea lapos a melle.

KLÁRA

(miután felöltözve előkerült a benyílóból): Miket meglátsz te, Vera...

MÁRISKÓ

Lapos? Ennek ugyancsak szép a melle.

VERA

Furcsa. Hozza be Máriskó.

KLÁRA

(Máriskóhoz): Engem egyúttal kienged. (Verához.) Benézel azért holnap?

VERA

Minek?! (Kézet szorít Klárával.)

KLÁRA

(Máriskóval jobbra el.)

MÁRISKÓ

(Klára után el.)

VERA

(pár percig egyedül. Felfedezi, hogy ruhája még mindig «görögös». A tükör elé megy és a ruhát helyreigazítja eredeti formájára. Majd mivel elégedetlen vele, újra «görögössé» teszi. Azután az asztalhoz megy, felveszi a szerepkönyvet, újra belelapoz s elteszi az alacsony szekrényke kulccsal zárható fiókjába.)

5. JELENET

Vera, Máriskó, Kati

KATI

(hangja kívülről): Ne féljen, nem lépek a szép pokrócra.

MÁRISKÓ

(jobbról, Kati előtt a szoba közepéig. Rámutat Katira.)

VERA

(meglepetten Katihoz): Maga kicsoda?

KATI

(parasztleány, délvidéki magyar viseletben. Darabos, természetes. Ahogy a gyermek felel az iskolában): Engem Bojka Katinak híznak.

VERA

Ki küldte magát ide?

KATI

(összegyűrt cédulát vesz elő zsebéből): A közvetítő. Erre a cédulkára írta fel Zentay mérnök úr címét. Sok bajom vót, amíg az utcát megtanáltam. (Mutatja a cédulát.)

VERA

(a cédulára pillant): Rendben van, ez a mi címünk, de én a közvetítőnél nem is láttam magát.

KATI

Én es most látom a naccságát először.

VERA

Délelőtt más lányt előlegeztem le. Hogy küldte mégis a közvetítő magát?

KATI

Nem a naccsága kívánt ojan cselédet, akinek kis gyereke van?

VERA

Én?

KATI

Dróton.

VERA

Ma nem beszéltem senkivel telefonon.

KATI

(*makacsul*): Pedig mikor délben a menekültügytől odavittek, éppen izenni teccett, hogy ojan lány kell, akinek kis gyereke van. A másik lány előttem adta vissza az előleget és ott hejben beszélődött máshová.

VERA

Máriskó, hívja fel a közvetítőt és kérdezze meg, mi ez?

MÁRISKÓ

(*a készülékhez megy és tárcsáz*).

VERA

(*a színesznő szemével, kedvtelve nézi Kati*): Maga menekült?

KATI

Sándoregyházáról. A szüleim Bukovinából jöttek, — teccik tudni, Sándoregyháza aféle csángó-telep. Szálka a szerbek szemébe.

VERA

Bántották?

KATI

Azt éppen nem. De tennap mult tíz napja, éccaka ki-zavartak az ágyból, összetereltek és bátor műnk ott szü-leltünk, áthajtottak a határon, mint a bitang jószágot.

MÁRISKÓ

(*vissza a készüléktől, Verához*): A közvetítő azt mondja, hogy dél felé egy hölgy telefonált a gyárból, hogy az új alkalmazott a kiválasztott délvidéki menekült legyen a kis gyerekekkel. Azt hitte, a nagyságos asszony beszél.

VERA

Most még kevésbé értem. Az uram eddig nem szólt bele az ilyesmibe. (*Rövid töprengés után Máriskóhoz.*) Na majd meglátjuk. Egyelőre menjen le a pincébe és igazítsa el a szenet. Addig meglátom, mit tud a Kati. Valami jó hazai ízt máris érzek a szájában.

MÁRISKÓ

(*El.*)

6. JELENET

Vera, Kati, majd Máriskó

KATI

A naccsága is bácskai?

VERA

Nem. Én erdélyi vagyok. Közel Bukovinához, ahol a nagyszülei éltek. Tehát szomszédok s amikor a beszédén észrevettem a mi otthoni kiejtésünket és megtudtam, hogy magát is kergették, akkor még inkább megfogott a maga hangja.

KATI

A naccságát is kergették? Honnan?

VERA

Kolozsvárról. Hallott erről a városról?

KATI

A nótában... meg Mátyás királlyal.

VERA

Maga is olyan sokat sírt?

KATI

Nem sírtam én. Nem hagytam ott senkit.

VERA

(összerezzen.)

KATI

Minden kincsem a gyerek és azt elhoztam.

(Kis szünet.)

VERA

(gondolatokba merülve a Szeremlei-jelenet pózában és helyén): Milyen messziről jött maga is... Üljön le... ide a heverőre.

KATI

Nem vagyok én fáradt.

VERA

Ne szabódjék. Üljön le ha mondom! (*Nagy tábla csokoládéból jókora darabot tör.*) Fogja! Magának most jól kell táplálkozni. Ugye szoptat még?

KATI

(*leül és bólint. A csokoládét mereven tartja.*) Látom má', hogy a naccságának nem kell sokat magyarázni. Csak ezzel a kikötéssel állok be. Monták ugyan, hogy ez igen nehéz, mer' itt Pesten jobb szeretik az ebet, mint a gyereket, de én ezt nem hiszem. Az utolsó macska is feléri ésszel, hogy kis cica nélkül a ház üres.

VERA

(*tompán*): Bizony üres.

KATI

Egy asszonyiség azt tanácsolta, hogy a gyereket bizzam a lelencre. Az kiadja falura, ahun jó dóga lesz, az állam megfizet érte.

VERA

(*feszült kíváncsisággal figyel.*)

KATI

Én biza' senkinek se adom a fiamat. Megkeresem, ami rá kell. Magamér' dógozom nappal, érette éjjel. Az én fiamér' semmiféle állam ne fizessen.

VERA

Könnyebb lenne a sora, ha kiadná.

KATI

Inkább ma temessem el!... (*A jelenet végéig az anyaság fokozódó erejével.*) Láttam én ilyen gyereket, felénk is hoztak Suboticáról. Amíg kicsi, hogy ne ríjjon, egész nap szopatják véle a pálinkás rongyot és még jótét lélek, aki megmadzagolja, hogy le ne nyelje.

VERA

(*Kati beszéde mindinkább lesújtja.*)

KATI

Ha lenyelte, több tejet má' nem kér az istenadta. Egyebet se. Elapad. Folyvást kelepelő kis karja, lábacs-kája, akár a nyesett galy letörik. Orcácskája minden nap fehérebb, szeme bé akar bűnni a fejébe és úgy néz, ojan hosszan néz az emberre, hogy el kell fordulni... Aztán jön az orvos. Má' az útról látja az ablakba tett tejesüveget, megnézi a fiókot és rendel neki valami szentelt vizet. Nem vót életrevaló, — mongyák, a temető sarkába pedig

új sírt hánynak. Subotica körül teli a temető ilyen kis keresztekkel.

(Telefon-hívás.)

VERA

(a készülékhez megy, a hallgatóba): Igen, emlékszem, de ma ne menjünk! *(Figyel.)* Majd, ha hazajössz... Telefonba nem... Ne, majd itthon. *(Leteszi a hallgatót és Máriskóért csenget.)*

KATI

(felállt, a csokoládét, hogy az ujjai között ne olvadjon el, a köténye sarkában tartja.)

MÁRISKÓ

(jobbrol): Parancsol?

VERA

Máriskó, legyen teavize, mert az uram mindjárt hazaér.

MÁRISKÓ

Már feltettem. *(El.)*

VERA

(tompán Katihoz): Nem minden lelencnek rossz a sora.

KATI

Én se' mondom. Akad, akit nem lehet elnyűni és ki-kecmereg a piszkából. Az ijen aztán később fizet rá, hogy

a világra jött. Látott a naccsága vízhordót? Mi felénk azt a malacot hijják így, akit a többi fojton elver a válutól. A lelenc éppeg ijen. Pof, rugás kijut, de ruha és étel?... A szűzanyán kívül senki se hajol hozzá anyaszívvel. Egyszer nálunk, a szomszéd községben elemésztette magát egy. Két nap vót az új hejen. Remélkedett, hogy itt majd jobb lesz, de bélátta, hogy itt se tanálta el. És... tessék megfontolni... egy tíz éves kölök a a hijuba' járom-kötéllal... Csak nincs rosszul a naccsága?

VERA

(a kíméletlen, nyers szavak mind nagyobb súllyal hullottak rá. Görnyedten ül. A kérdést nem hallja. Abban a sajtó lelkiállapotban van, amikor az ember nem mer moc-canni, mert minden mozdulatra, kimondott szóra heves fájdalomat érez.)

KATI

(előrehajolva ismétli): Beteg a naccsága?

VERA

(megborzong. Kínosan): Nem-nem... Hogy jut eszébe?

KATI

Azér' me' az orcája fehérebb a gyócsnál.

VERA

Lehet. Maga borzasztó dolgokat beszél. Folytassa!

KATI

Csak azt tudom, hogy az ijen gyerekből, akit mindenki bitangol, sohse lesz ember, me' mindenki letör belőle egy darabot és piszkot tesz a helyébe... Abba' az évbe', mikó' a szent bérálásba' részeltettek... pünköszt előtt vót, az öreg Rótmájer kiment a pincébe borér! Az ódalon a népek kapálták a szőlőt, a hegy tele vót emberrel és egyszer csak a csősz csődíti a népet a pincéhez. Oda tolakodnak és há' mit látnak. A pince földjén ketten fekszenek: az öreg Rótmájer béalapított fejjel, mellette meg egy suhanc hótrészezen. Másnap reggel, mikor megébredt, bévallá, hogy bort kért a gazdától, de az elkergette. Odébb állt, de mingyár belékötött egy fiatal cseresznyefába, akinek a kérgét csóréra hasogatta. Mikor kész vót a cseresznyefával, esmeg béosont a pincébe, de most má' karóval. Főbe kólintá az öregot, aztán esmeg és esmeg, amíg szortyogott. Oszt leitta magát. A vallatásnál kisült, hogy egy belgrádi dáma gyereke.

VERA

(a gyilkosság leírásánál két tenyerét halántékára szorította, nehogy a feje szétrepedjen): Maga rettenetes dolgokat látott. Hány éves?

KATI

Huszonkettőbe lépek.

VERA

Majdnem gyerek. Az ura?

KATI

Ott hagyott. A szüleinek nem vótam elég rangbéli. Úgy veszem, mint a katonát, aki elesett. De megvan a fiam!

VERA

(kezet nyújt Katinak): Köszönöm, Kati!

KATI

(nem csókol kezét. Csodálkozva): Mit?

VERA

Ha megmondanám se értené.

MÁRISKÓ

(jobbrol, tás-készlettel. Az asztalhoz megy. Vera és Kati segítenek felrakni a terítéket.)

VERA

Hozza be a fiát, Kati.

KATI

(indul.)

MÁRISKÓ

Alszik a drága, mint a tej.

VERA

(Katihoz): Akkor majd kimegyek később.

7. JELENET

Voltak, Szabolcs

MÁRISKÓ

(az üres tálcával el).

SZABOLCS

(jobbról).

VERA

(Szabolcs elé megy. A színen levő Kati miatt az üdvözlés szemérmes, de ugyanakkor felettébb meleg és bensőséges. Hosszan az ura kezét fogja és úgy mondja): Ez az új lány, Szabolcs.

SZABOLCS

(Katira néz): Ismerem.

KATI

(megilletődve): A naccságos úr vót az állomáson.

SZABOLCS

(bólint. Az asztal felé tart és leül).

VERA

Van egy kisfia.

SZABOLCS

Tudom.

MÁRISKÓ

(jobbról teás-kannával, süteménnyel).

SZABOLCS

(Verára néz).

VERA

(megérti). Maga most kimehet, Kati.

KATI

(el).

MÁRISKÓ

(leteszi a készletet, azután el).

8. JELENET

Vera, Szabolcs

VERA

(kiöntötte urának a teát, saját csészéjébe ép' hogy csöp-pent).

SZABOLCS

Miért ne menjünk sehova vacsora után?

VERA

Maradjunk ma egyedül.

SZABOLCS

Jó.

VERA

Már azért is, mert azt hiszem, mondani akarsz valamit.

SZABOLCS

Ebből látom, hogy inkább neked lesz mondanivalód.

VERA

Burjánnal közöltem, hogy nem lépek fel többet.

SZABOLCS

(*megsimogatja Vera haját*): Helyesen tetted. És még helyesebb, hogy befolyásom nélkül. Végre nem gyötröd magad, engem meg nem zavarasz ezentúl a szerepeiddel. A Bus Feketéből ép' elegendő volt már. Ezzel is közelebb kerültünk egymáshoz.

VERA

Közelebb? Azt jelenti ez, hogy még mindig nem vagyunk olyan közel egymáshoz, ami az igazi közel?

SZABOLCS

A közelebb olyan közép fok, aminek a felső foka nem a legközelebb.

VERA

Hanem?

SZABOLCS

A se nem közel, se nem távol. Amikor már nincs semmiféle méretekről szó. Amikor én nem mondom ki és te érted... Amikor én nem kérdezlek és te felelsz... Amikor én hallgatok és te folytatod...

VERA

(*kis szünet után*): Most te hallgatsz?

SZABOLCS

Hallgatok.

VERA

Akkor én folytatom... (*Neki akar kezdeni, de elodázza.*)
Azzal is... az új lánnyal is, hogy te választottad ki —
hogy menekült — és hogy fia van — ezt a folytatást
akartad bennem elindítani?

SZABOLCS

Ezzel is.

VERA

És akkor is folytassam, ha ez a folytatás már kivezet
abból a bűvös körből, amit valamikor te rajzoltál körém?

SZABOLCS

Akkor is.

VERA

(*még mindig nem tudja megkezdeni*): Jól emlékszel
még, mit mondtál?

SZABOLCS

Mondd el édesem s majd szólok, ha nem úgy volt.

VERA

A harmadik este mondtad...

SZABOLCS

(rábólint): A harmadik este.

VERA

Úgy mondtad, hogy te már fent jársz egészen a tetőn...
(vontatva) s az út onnan...

SZABOLCS

(felveszi Vera halk, lassú járású hangját)... lefelé
kanyarog.

VERA

De még minden lobog és ég.

SZABOLCS

(némán hozzábólint).

VERA

A közelgő alkony még csak lent vet árnyakat. Itt fönt
még minden ragyog. Itt fönt találkoztunk mi ketten.

SZABOLCS

Így mondtam. Pontosan emlékszel.

VERA

És akkor azt mondtad... *(kűszködik a szavakkal)*.

SZABOLCS

(*kisegíti*): Szóról-szóra ezt mondtam. (*Értelmesen tagolva, mint aki szószerint idéz.*) «Vegye úgy, hogy lehajlok maga előtt és egy kört húzok és ezen a körön kívül van minden, ami *mult*. Arra már ráesett az árnyék... Lát-hatatlan.»

VERA

«Nincs értelme», — ezt mondtad.

SZABOLCS

Így mondtam : nincsen értelme számomra, de most hozzáteszem: a te számodra még... (*Elhallgat.*)

VERA

Ezért folytathatom ma?

SZABOLCS

Ezért.

VERA

Róla beszéljek?... Az árnyékról?! (*Elsimítja homlokát, körülnéz, bizonytalan.*)

SZABOLCS

Tudom. Megszoktad a színpadot, ahol a szavak mindig valami mozgást kísérnek. Majd segíték... (*A heverőhöz vezeti.*) Így... (*Leülteti.*) Végig is fekhetsz... A lámpából kiolthatok pár körtét.

VERA

Ne... (*De azért tanácstalanul ül.*)

SZABOLCS

A homály jót tesz ilyenkor. Zárójelként öleli át az embert. Elzár a világtól, aminek az is az értelme, hogy világosság... Így... (*párnát tol Vera dereka alá*) majd segíték.

VERA

(*ellenkezéssel*): Tegnap, tegnapelőtt talán még szükségem lett volna a homályra, amiről beszélsz, de ma...

SZABOLCS

Elfáradtál?

VERA

Nem ma.

SZABOLCS

Megpihentesselek?

VERA

(*ránéz*).

SZABOLCS

(*Vera mellé ül, két kezével végigsimítja Vera homlokát*): Most majd én beszélek egy kicsit. Jó?

VERA

(*bólint*).

SZABOLCS

(egyszerű, szinte mesélő hangon): Az úgy van, tudod, hogy az ember él. Minden lépése sikerül. A mestersége... az egészsége... (ránéz Verára köszönettel) a házassága. Az is!... Egy nap azonban történik valami künt a világban, ilyen délvidéki zavar és rájön, hogy van egy elintézetlen ügye. Hogy a munkáján és rajtad kívül még tartozik valahova. Egy kicsi néphez. S ez a tartozás — tartozás, amiből édeskeveset törlesztett... (Csend.) Az ember megy az utcán s akármilyen furcsa, egyszerre csak érzi, tompán, fájón, hogy magyar. Mit tegyek —, szorong föl ebből az érzésből a kérdés. Mit tegyek, hogy ne mondjam ki és mégis megtettem légyen, minden feltűnés nélkül... (Csend.) Itt élünk egy katlanban. Köröskörül hegyek. Lent mi, fönt a peremen idegenek, akik már rég összedugták fejüket s egy szép napon mind megindulnak az egész országért... (Csend.) Azután hazajövök. Itt minden jó. Te is. Te a legjobb. És mégsem felejttem el. Sőt itthon váratlanul arra gondolok: milyen kevesen vagyunk mi magyarok. Milyen kevesen és milyen tehetetlenül. Hová vezet ez? Mit tehetünk — kérдем itthon, fel-alá járva este a szobámban, míg te a színpadon valami zaggyvaságban komédiázol. Igen, dolgozom és helyt állok ott, ahova kerültem. Mindez azonban nem elégít ki. Ez az ügy elintézetlen!...

VERA

Azért mondd, mert én elintézhetem?

SZABOLCS

Egy kicsikét most még pihenj. Folytatom, mert hetek óta tart s napok óta már gyötör. Mit tehetünk? Fel-

emelkedni és megmaradni!... Igen. Vegyük ki a részünk... *(Csend.)* Mi már fönt találkoztunk, magasan a tetőn. Azt te is tudod, amit én, hogy mi ketten már *egyedül* maradunk... S ezek a szavaim még csak nem is figyelmeztetés, hogy most állj elő és vállald a magad részét. Nem. Te vállalod. Hanem én... bennem eredetileg közömbös volt, de aztán... már régebben, amikor láttam, hogy jól találtam rád... *(Csend.)* minden általam húzott ostoba kör ellenére felébredt a vágy s ez a vágy most már nem olyan, hogy elhallgathatom... Most folytasd!

VERA

Nem idegenednél el tőlem... ha itt lenne?... Ha mindennap látnád?... Nem másulnék el benned, ha egyszer véletlenül arra gondolnál, hogy pár év és legénnyé serdül?... Nem hülne ki benned valami meleg, ha előtted érthetetlen vonásokat látnál az arcán?... Nem az idegen férfit sejtened minden mozdulatában?!... Kibírnád-e? Hisz én azt sem tudom, hogy kit hozok ide. Le se tudom írni előtted, hogy milyen... ahogy én emlékszem rá... *(Ruhája még mindig görögös, karján képzeletben pólyás gyereket tart és egyszerre gyötrőn, fájdalmasan felsír, mint a Szeremlei-jelenetben.)* Nem tudom elmondani neked, kiféle-miféle... A fiam. Semmi mást nem tudok róla.

SZABOLCS

Én kiderítettem mindent. Már amennyi innen kideríthető. Kiderítettem, hogy lásd: én akartam! A bűvös kör dacára akartam. *(Vera előbbi fájdalmas kitörésére céloz, gyengéden.)* Fájt, hogy ezt ma el kellett mondjuk egymásnak?

VERA

Miattad fájt... (*Hang nélkül elszírja magát.*) Miket tudtál meg róla?

SZABOLCS

Radnán van egy Bodnár Miklós nevű tanítónál. Apósodék pár éve állásba mentek Bukarestbe s mivel nem vihették magukkal, erre a tanítóra bízta. Ezért nem tudtál apósodéktól rendes válaszokat kicsikarni leveleidre.

VERA

(*fájdalmasan sírva*): Idegennek oda tudták adni, de tőlem elvették. Az első nap, hogy meghalt szegény Széplaky... Alig volt pár hetes... (*idegen csengéssel*) László... (*Fájdalmas panasszal.*) A neve se alakult ki a számban és vitték. Makacsul... dölyfösen... hogy végre megtiporhatják a színésznőt, akitől óvták a fiukat...

SZABOLCS

Nem tudom mentetgetni őket. A lényeges, hogy kezembem van... (*belső tárcájából szedi elő*) minden irat. A keresztlevele... (*felmutatja*).

VERA

(*átveszi az iratot, nézi, félhangon, de érthetően*): Az erdélyi református anyaszentegyház... Széplaky László... református... született 1922. november 6-án...

SZABOLCS

...és a román külügyminisztérium rendelete, (*más iratot vesz elő és félig-meddig olvassa*), mely az életben levő

anya magyar állampolgárságára való tekintettel elismeri,
hogy a kiskorú Széplaky Vasile...

VERA

(sikoly): Vasile?!

SZABOLCS

László románul Vasile. Hogy... *(nyomatékkal)* Széplaky László, radnai lakos magyar állampolgár és kiadását a szülőnek vagy megbízottjának elrendelte.

VERA

(kötő): Vissza tudom kapni?

SZABOLCS

Visszakapod.

VERA

Mikor?

SZABOLCS

Még a héten. Az útlevét holnap elkészülhet. Széplaky Verával biztosan akadékoskodnának a konzulátuson, de Zentayné beengedik Romániába. Csak én nem mehetek veled a genfi huzavonák miatt. Hadköteles magyar ma utódállamba nem teheti be a lábát.

VERA

(Szabolcs keze után nyúl és gyorsan megcsókolja. Ujjongva): Elhozhatom?

SZABOLCS

(feddőleg): Vera!

VERA

(*észbekap. Elrettenve*): Istenem, mi lesz, ha nem tesszik neked?!

SZABOLCS

Erről nem lehet szó... Egy magyarral lesz több.

VERA

(*még mindig nincs megnyugtatta*): Tizenhárom éves... Ki tudja a kallódás ott, az istenháta mögött mit nevelt belőle?!

SZABOLCS

Nem plántáljuk ide, ebbe a neki bizonyára idegen, egész eddig szerzett világát megzavaró Bábelbe.

VERA

Kivisszük a tanyára?

SZABOLCS

Oda visszük. Van a közelben mezőgazdasági középiskola. Bejárhat. Jobb magyar lehet így, mintha hivatalnoknak neveljük. A mi ellassuló éveinkre kész gazda... S miért ne lenne tehetséges? Én nem félek tőle. Még örülök, hogy így kezdte. A kemény erdélyi föld volt a gyerekszobája.

VERA

(*panaszosan, könnyesen*): Anyátlan, apátlan...

SZABOLCS

Most visszakap téged, színpad nélkül, egészen s én is melléje állok. Az útra el kell látnunk mindennel. Senki sem tudja, mit hoz a jövő. Szolgáljunk mind a ketten...

VERA

Boldog vagyok, hogy megértettelek.

SZABOLCS

A keserűségem is értsd meg: az elintézetlen ügyünk. (*Fel-alá jár. Szaggatottan, elgondolkozva.*) Az emberek mindenről beszélnek, csak arról nem, amit tenni kellene... Ez az ország így szűk s még ezt a kicsit is sokalják tőlünk. Ebben a pillanatban csak úgy tudok könnyíteni nehéz szívemen, hogy hozzád bújok és álmodom. (*Megáll Vera előtt.*) Álmodom arról, hogy mi segít rajtunk. Ha támogatunk a katlanon és úgy organizáljuk meg az országot, valamennyi táját, vidékét, külön-külön és együtt az egészet, természeti adottságai szerint, mint egy üzemet... (*Keserű lemondással.*) De ez csak mozdulatlan gondolat. (*Mélyen elgondolkozva a rádióhoz lép. Karóráját nézi. Kinyitja a készüléket és keres.*) Pécs... (*A készülékből vidám tánczene. Tovább keres.*) Budapest II... (*Cigányzene, csárdás. Tovább keres.*) Budapest I... (*Jazz-muzsika. Verdra néz.*)

VERA

(*halkan*): Mindenütt táncolnak.

SZABOLCS

(*elzárja a készüléket. Esengve felkiált*): Holott a hangokat kellene félrevernem...

VERA

(*egyetértően néz Szabolcsra*).

(*Függőny, gyorsan*)

II. FELVONÁS

Radnán, négy nappal később.

*Szín: Községi iroda, szemben ajtó, ablak, kenyősaasztalok, szekrények, írószerek és ügyiratok. Kis asztalon írógép, a szekrények tetején hivatalos lapok évfolyamai, a falakon nagybetűs feliratok: «Oficiul stării civile», «Fumatul opriti», «Nu scuipați pe jos», feltűnő helyen a többenél nagyobb betűkkel: «Vorbiți numai românește». Az egyik falon Nagyrománia hatalmas térképe, fölötte a fiatal «Carol al II-lea» gárdauniformisos nagyobb képe, szerteszét proklamációk, piros-sárga-kék szegélyes nemzeit falinaptár kövér betűkkel: «Calendar Național». Lócák, a sarokban pénzszekrény, foga-
son bundák, sapkák és más téli holmik.*

*Valahányszor kinyitják az ajtót, a hideg levegő ködként
ömlik be.*

*Mikor a függöny felmegy, az ország térképét egymástól távol
állva hárman nézik: Kapitány, Állatorvos és Körjegyző.
Irnok asztal mellől, Dobos lócáról szintén a térképre figyel.*

I. JELENET

Körjegyző, Kapitány, Allatorvos, Irnok, Dobos

ÁLLATORVOS

(a térképre nézve, lelkesen): Micsoda alkalom?!

KÖRJEGYZŐ

(sopánkodva): Sohasem ismétlődik meg. Mikor megjött a rendelet a nélkülözhető tisztviselők összeírására, féllábon táncoltam és ezt mondtam a feleségemnek: Asszony, én megyek! Micsoda vagyont lehetett volna például Debrecenben szerezni?! Most tessék... *(lehanggoltan)* vissza az egész!

KAPITÁNY

Nálunk, a hadseregnél is mindent mozgósítottak. Nem ok nélkül tartjuk ezt a mai lószemlét. Ha a szerbek csúfosan nem hátrálnak meg Genfben, ma már a Tiszánál állunk. Nekünk egy ugrással ezt a vonalat... *(közelebb a térképhez és végighúzza ujját a Tiszán)* kellett volna megszálljuk, ugyanakkor a csehek északról, a szerbek délről nyomultak volna be. *(Mindezt nagy mozdulatokkal mutatja.)* Egy hét alatt kész lett volna az egész.

KÖRJEGYZŐ

(*neki ennyi se elég*): Megálltunk volna a Tiszánál?

KAPITÁNY

Meg.

ÁLLATORVOS

Nem lett volna célszerű újabb idegen tömeget kebelezeni az országba.

KÖRJEGYZŐ

Hogy mondhat állatorvos úr ilyent?

ÁLLATORVOS

(*mentegetődzve*): Úgy értem addig, amíg nem emésztjük meg teljesen azt, amit tizennyolcban kaptunk.

KÖRJEGYZŐ

(*az elmélázó Kapitányhoz*): Kapitány úr is ezt hiszi?

IRNOK

(*a jelenet alatt hol figyel, hol másol*).

KAPITÁNY

(*rövid és katonás*): Körjegyző úr, én katona vagyok. Mi másként románosítunk, mint maguk. Szerintem ahova a hadsereg beteszi a lábát, ott megold mindent a deres.

MINDENKI

(*nevet. Otthagyják a térképet*).

KAPITÁNY

(*leül*): Mikor tizenennyolc őszén bejöttünk, Sófálván álltunk meg először. Persze nem virágokkal vártak bennünket s éjjel megszurkálták az egyik örünket. A zászlóaljparancsnok meg akarta tizedelni a falut, de a tábornok nem engedte. A végén összefogtunk tíz legényt. — Mik vagytok, — kérdezte az őrmester. — Magyarok, — felelték, mire a piacon mindenik megkapta a magáét. Tudom isten, ma sem vallja magát Sófálván senki magyarnak. Mit gondol, jegyző úr, mikor olvasztanók be Erdélyt, ha mi is úgy dolgoznánk mint maguk?!

MINDENKI

(*helyesel Körjegyzőt kivéve*).

(*Odakünt szának érkeznek csengővel.*)

KÖRJEGYZŐ

Mért kicsinyeli a mi munkánkat, kapitány úr? Az ember lassan ér messzire. Megengedem, hogy Sófálván rend van, de nem hiszem, hogy a hamu alatt ne lenne parázs. Erdély csak akkor lesz végleg a mienk, ha meg-ernésszük az itteni magyarságot.

KAPITÁNY

(*gúnyosan*): Hegedűszóval?

KÖRJEGYZŐ

Nem éppen hegedűszóval, de szépszerével. A kecske se megy szívesen a vásárra. Mindennek megvan a maga

módja. Tessék csak szétnézni a vidéken. Ez a vidék...
(*a térképen mutatja*) ahogy a Szamos kanyarog, le egészen
Szatmárig, száz évvel ezelőtt még magyar volt és ma
javarésze román.

ÁLLATORVOS

(*szintén leült. Körjegyzőhöz nevetve*): Komolyan hiszi
ezt, uram?

KAPITÁNY

Ha ez a vidék tényleg magyar volt, hova lettek belőle
a magyarok? Csak nem vándorolt ki annyi magyar Ame-
rikába?

KÖRJEGYZŐ

Amerikába sokan kimentek, de nagy része ma is itt
van, csak ép elrománosodott.

ÁLLATORVOS

(*Körjegyzőhöz*): Ismeri a sárvári esperest?

KÖRJEGYZŐ

Nem.

ÁLLATORVOS

Ő is ilyesmit mond.

KAPITÁNY

(*Körjegyzőhöz*): A bizonyítékai?

(*Künt a szának egyre érkeznek. A csilingelésbe olykor lö-
nyerítés vegyül.*)

KÖRJEGYZŐ

(*kipillant az ablakon*): Kérem, erre a lószemlére kétszázötven lovasgazdát hívtunk be a vidékről. (*Erősen néz valamit.*) Tessék csak idejönni!

KAPITÁNY, ÁLLATORVOS

(*az ablakhoz*).

KÖRJEGYZŐ

Nézzék csak uraim azt a két embert, aki most száll le a szánról. Románok ezek? Nem olyanok inkább, mint akik úgy, ahogy vannak, bundástól, szánastól, lovas-tól egyenesen Mongoliából érkeztek?

KAPITÁNY

Ez még nem bizonyított.

ÁLLATORVOS

Nálunk, Szebenben is láthat ilyeneket.

KÖRJEGYZŐ

(*mulogat*): Vagy az a másik ott, a kerítés mellett, pipával a szájában. Meg az ott, aki a lova fülét húzza. De a többi is. Mind. Tessék nézni. Szemle közben tessék beszédbe elegyedni velük. A képük tatár, a nevük... Az sem bizonyított, hogy a nevük magyar, de magyarul nem tudnak egy szót se?

ÁLLATORVOS

(*vissza ablakból, Körjegyzőhöz*): Tagadhatatlan. A román faj asszimiláló ereje nagy, de azért magának még sincs igaza.

KÖRJEGYZŐ

(*csupa kérdés*).

ÁLLATORVOS

Ha igaz, amit mond és ez a vidék száz évvel ezelőtt még magyar volt, akkor mi van a mi dákorománságunkkal? A kontinuitással? Így a románság Erdélyben mag szerint nem volt mindig többségben. A maga baját is ellátná Jorga professzor.

KÖRJEGYZŐ

(*mentegelőzve*): Bocsánat, én nem vagyok történész. Nem tudom, mi volt Erdélyben ezer év előtt, de azt tudom, ami tegnap volt és ami ma van. Egyébként... (*az egyik polcra nagy, vastag könyvet emel le és Kapitány meg Allatorvos elé teszi az asztalra*), mutatok én az uraknak egyéb bizonyítékokat is. Ez állami anyakönyv. (*Felnyitja a könyvet és miközben Kapitány és Allatorvos tekintetével követi, lapoz és ujjal mutogat egyes lapokra.*) Tessék! Traján Bálint román görög katolikus... Teofil Szénássy román görög katolikus... Leontin Domokos román görög katolikus... Liviu Berzenczey román görög katolikus... Pamfil Madarász román görög katolikus... Octavian Szalacsy román görög katolikus... Stefan Egri... na ez véletlenül református De hány van itt olyan, akinek már a neve is elrománosodott... hány Chişiu Kisből, Vaşiu Vassból, Haranguş Harangosból, Cherechesiu Kerekesből,

akiket egyszerűen átugrottam, mert különben... (*össze-
csapja a könyvet, Dobosra pillant és rámutat*). De hisz itt
a dobosunk. (*Doboshoz.*) Hogy hívnak?

DOBOS

(*felugrik*): Virgil Békéssy.

KÖRJEGYZŐ

Mi vagy?

DOBOS

Román.

KÖRJEGYZŐ

Mi a vallásod?

DOBOS

Román görög katolikus.

KAPITÁNY

Te vagy a községi dobos?

DOBOS

Igenis, kapitány úr.

KAPITÁNY

Mi volt az apád?

DOBOS

Szénégető.

KAPITÁNY

A nemzetisége?! Te...

DOBOS

Román.

KAPITÁNY

Hát a nagyapád?

DOBOS

(szégyenkezve): Az apámtól hallottam, hogy magyar.

KAPITÁNY

A nagyanyád?

DOBOS

Román. Őtet én is ösmertem.

KÖRJEGYZŐ

Tetszik látni?

KAPITÁNY

A vegyes házasságok nekünk kamatoznak. *(Hirtelen ötlettel Doboshoz.)* Írni tudsz?

DOBOS

(házdózik).

KAPITÁNY

(papírt tol Dobos elé, tollat márt és Dobosnak kínálja):
Írd ide a neved.

DOBOS

(örömmel, hogy csak ennyit kívánnak tőle, nekigyürkőzik):
Ha csak ennyi kell... *(Az asztalra terpeszkedik, lassan, tollal a papírt szurkálva, paraszti módra ír.)*

MINDENKI

(figyeli).

DOBOS

(kész, kipirulva felemelkedik, Kőrjegyzőnek adja a tollat).

KAPITÁNY

(Doboshoz): Jól van, látszik, hogy hatásági ember vagy. (Felveszi a papírt, megnézi, az írást Állatorvosnak mutatja.)

ÁLLATORVOS

(figyelmesen nézi az írást, Kapitánynak mutat rajta valamit).

KAPITÁNY

Ezért írtam le a nevét. (Kőrjegyzőhöz.) Nézze csak, jegyző úr.

KÖRJEGYZŐ

(olvassa): Virgil Békéssy.

KAPITÁNY

Jó-jó! De a helyesírás! (Tagolva mutatja.) Bé-kés-sy. Magyar *k*, két *ss*, *y* és *né* a vessző a két *e* betűn, ami a románban szintén nincs. (Hirtelen Dobos elé tartja az írást.) Tudod te, hogy magyarul írtad le a neved?

DOBOS

Nem tudom.

KAPITÁNY

Mért írtad így? Magyar betűkkel?!

DOBOS

(*ijedt mentegetődzéssel, szinte fél kimondani*): Az apám is így írta. Ő meg így látta az apjától.

KAPITÁNY

(*Körjegyzőhöz gúnyosan*): Szép kis románok ezek, jegyző úr.

KÖRJEGYZŐ

Kérem, ennek az a magyarázata, hogy... (*Dobosra mutat*) ez még magyar iskolában járt. Ezt a helyesírást az idősebbekből nem lehet kivenni, de az ifjúság... biztosítom kapitány urat, hogy akik a mi iskolánkban járnak, azok úgy írják a nevöket, ahogy kell.

KAPITÁNY

El is várjuk ezt az uraktól. Nekünk szebenieknek mindez, amit az előbb az anyakönyvben mutatott, nagyon érdekes. Pap-fiú vagyok, az apám esperes és mint diák sokat hallottam beszélni házunknál a magyar görög katolikusokról, Hajdudorogról. Amikor a hajdudorogi püspöknek...

ÁLLATORVOS

(*közbe*): Pokolgépet küldtek.

KAPITÁNY

(*bólint*): Konyítok tehát valamit a dologhoz. (*Körjegyzőhöz.*) Ezek a maga tanúi itt az anyakönyvben nem voltak valamikor magyar szertartású görög katolikusok és maguk csak úgy egyszerűen *átírták* őket románnak?

KÖRJEGYZŐ

(*meggyőződéssel*): Esküszöm, kapitány úr, hogy ezeknek a neveknek a viselői mind reformátusok voltak.

(*Rövid szünet. Künn szának csillingelnek.*)

KAPITÁNY

(*Körjegyzőhöz*): A végén csakugyan meggyőz. De mégis... ha mindezt el is fogadnám, mivel magyarázza... mi az a kötő erő, ami a magyarokat hozzánk rántja? Sőt nemcsak rántja, de meg is tartja köztünk. Mi az?

KÖRJEGYZŐ

A dolog egyszerű.

KAPITÁNY

(*csodálkozva*): Egyszerű?

KÖRJEGYZŐ

Valósággal Kolumbus tojása. Magunk között megmondhatom. Mióta az Isten kezünkbe adta Erdélyt, a magyarság beolvadását ahol csak lehet, hivatalból segítjük elő. Így szól az utasítás. Az egyházak se restek. Más azután

az, mért sikerülhet a mi munkánk. Erre szerintem a román és magyar társadalom közti különbség a magyarázat. Mi... *(karjával mutatja)* vízszintesen élünk, ők... függőlegesen.

MINDENKI

(Körjegyzőre figyel).

KÖRJEGYZŐ

Nálunk nincs annyi osztály, mint odaát, nincs annyi lépcső, nincsenek címek, az emberek nálunk egyformák... Szolgáltam magyar világban is. Ha a főispán jött, két héttel azelőtt hozzáfogtunk ácsolni a díszkaput, gyűjtöttük a szőnyeget és lombot, mindenki köszörülte a torkát. A paraszt nem szereti az effélét. Nem szereti a hajdút, nem szereti a díszbeszédet, nem szereti a látványosságot, ahonnan hátraszorítják. Itt nincs efféle. Mint mindenütt a világon, mi is lenyírjuk a paraszt gyapját, de mi békét hagyunk arcán a bőrének. Jön a miniszter? — Isten éltesse... Ha megy : istenáldja... És a sintér is kezet foghat vele, ha akar.

MINDENKI

(mosolyog).

KÖRJEGYZŐ

Higyétek el uraim : ez az egyetlen, amit a magyar parasztok bennünk becsülnek.

2. JELENET

Voltak, Községi bíró

KÖZSÉGI BÍRÓ

(radnai román viseletben. Bocskor, halina, térdig érő bő condra, kucsma. Hidegtől friss, kezét dörzsöli): Adjon isten minden jót.

KÖRJEGYZŐ

(bemutatja): A községi bíró.

KÖZSÉGI BÍRÓ

(maga is bemutatkozik): Andrei Mureşanu. *(Mindenki-nek kezet ad, mindenki kezet fog vele. Végül bizalmasan Irnokhoz.)* Jó reggelt... délbén!

ÁLLATORVOS

Gyűlnek a lovak, bíró úr?

KÖZSÉGI BÍRÓ

Fele már bejött.

KAPITÁNY

Ha így cammognak, ránk sötétedik.

KÖZSÉGI BÍRÓ

Ne tessék félni... *(Doboshoz.)* Dobolj a helybelieknek! *(Tuszkolja.)*

DOBOS

(a dobbal el).

KÖZSÉGI BÍRÓ

(Kapitányhoz): A helybeliek lusták, de a vidék már hajnalban felkelt. Itt a szentgyörgyi magyar pap is.

KAPITÁNY

(csodálkozva Kőrjegyzőhöz): Ma-gyar pap?

KÖRJEGYZŐ

Erre a kálvinista papokat hívják így.

KAPITÁNY

Úgy?!... Hány van a vidéken?

KÖRJEGYZŐ

Ez az egy.

KAPITÁNY

Hogy lehet?

KÖRJEGYZŐ

Azt hiszik, a templomba tudomány kell. Külföldön nevelik papjaikat, eltartani meg nem tudják. Sok templom üres. Nálunk viszont sok a pap, aki írni is alig tud, de azért minden magyar gyereket jól elkeresztel és elrománosít minden magyar nevet. Ezeknek a papoknak szobrot kéne emelni Bukarestben.

(Az ajtón kopognak)

3. JELENET

Voltak, Igazgató

IGAZGATÓ

(fekete télikabátban, kucsmával, tintatartóval. Mindenkihez): Jó reggelt! *(Körjegyzőhöz a tintatartóval.)* Légy szíves töltsd meg.

KÖRJEGYZŐ

Iszod a tintát?

IGAZGATÓ

Annyi kimutatás kell! Végén a lábok ujját is meg kell számláljam a gyerekeknek.

KÖRJEGYZŐ

(literes üvegből tölti a tintatartóba. Kapitányékhoz): Az állami iskola igazgatója.

ÁLLATORVOS

Találkoztunk. *(Halkan tovább beszélget Kapitánnyal.)*

IGAZGATÓ

(átveszi Körjegyzőtől a tintatartót): Köszönöm. Mért hívtattál?

KÖRJEGYZŐ

(elteszi az üveget, táviratot ad Igazgatónak): Ezt a táviratot az előbb hozták.

IGAZGATÓ

(*leteszi a tintatartót. Olvassa*): Külügyminiszteri rendeletre Széplaky Lászlóért gyorsan érkezem Zentayné...
(*Töpreng. Mint aki először találkozik a névvel.*) Zentayné...

KÖRJEGYZŐ

Most már *mi* a gyerek? Román vagy magyar?

IGAZGATÓ

(*meggyőződéssel*): Ez nem vitás.

KÖRJEGYZŐ

Nézd! Nekem a rendelet parancsol. Színpet tehát mindent megteszek. Te azonban menj Mironhoz és beszélj vele.

IGAZGATÓ

(*bólint*).

KÖRJEGYZŐ

Te a gyerek révén jutottál igazgatóságba. Most *mutasd* meg!

IGAZGATÓ

Bízd rám.

ÁLLATORVOS

(*Kapitánnyal bekapcsolódik*): Igazgató úr, reggel beszélgettem a tanítónőjével.

IGAZGATÓ

Az unguraikával?

ÁLLATORVOS

(bólint): Miféle nő?

KAPITÁNY

Nem csinálhat nekünk kárt a gyerekek közt?

IGAZGATÓ

(fölnyenesen): Egy öt tanerős iskolában? Úgy be van ez kérem szorítva közénk, mint kandúrok közé az egér. Moccanni sem tud... (Más hang. *Körjegyzőhöz.*) Remélem, a szentgyörgyi pap lovát ma besorozzák?!

KÖRJEGYZŐ

Ez meg az én gondom.

IGAZGATÓ

Azért! Űnjuk már a sok hittanórát. (*Kapitányékhöz.*) Jó szemlét az uraknak! (*Tintatartóját az asztalon feledi, el.*)

ÁLLATORVOS

(*Körjegyzőhöz*): Mi baja a hittan órával?

KÖRJEGYZŐ

A szentgyörgyi református pap a hitoktatás ürügye alatt magyarra tanítja a gyerekeket.

ÁLLATORVOS

Kitűnő ember ez az igazgató.

KAPITÁNY

Mikor a tanítónőről beszélt, tényleg úgy villogott a szeme, mint a macskának, ha egeret lát.

KÖRJEGYZŐ

Pedig nem is román.

KAPITÁNY

(meglepődve): Ez se?

KÖRJEGYZŐ

(nevet): Kolozsvárt Bodnárnak hívták, Radnán azonban Budnariu. (Ejtsd: Budnár.)

ÁLLATORVOS

Az állami kenyér persze...

KÖRJEGYZŐ

Eleinte mi is azt hittük, de...

KAPITÁNY

De?...

KÖRJEGYZŐ

Kolozsvári rokonai, egy öreg házaspár, kik előtt titkolta áttérési szándékát, évekkel ezelőtt rábízták unokájukat, egy magyar fiúcskát. Ezzel a gyerekkel olyan eredményt ért el... *(folytatná, de közben az ajtót felnyitják. Odakünt dobolás.)*

4. JELENET

Voltak, Földművesek

FÖLDMŰVESEK

(tizenkét paraszt, csizmában, magyaros viseletben, valukon tarisznya. Gyertyaegyenesen járnak, felsorakoznak Körjegyzővel szemben. Földre néznek. Komorak. Egyszerre):
Jó napot jedző úr!

KÖRJEGYZŐ

(a bűvész hangján Kapitányékhoz): Most tessék figyelni!
(Földművesekhez barátságosan.) Adjon isten. A lovakkal?

ELSŐ FÖLDMŰVES

Azokkal es.

KÖRJEGYZŐ

Mert a szemle odakünt lesz.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Ide bé másér' jöttünk.

KÖRJEGYZŐ

(*iratokkal kezd foglalkozni, sürgős munkát mímél*): És pedig?...

ELSŐ FÖLDMŰVES

Tuggya a jedző úr a mi dógunkat.

KÖRJEGYZŐ

(*ímmel-ámmal Első földműveshez*): Árpád! Csak nem azzal a legelővel akarnak nyaggatni megint? Megmondtam mit csináljanak és e helyett folyton a nyakamon vannak. Magukkal több a bajom, mint az egész körrel.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Pedig a többi most otthon maradt. Negyvennégy fellakiak! Ércse má' meg eccer a jedző úr, hogy nem élhetünk a legelő nélkül. (*Földművesekhez.*) Élhetünk vagy nem élhetünk?

FÖLDMŰVESEK

(*egyszerre, hangosan*): Nem élhetünk.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Míg a gróf úrtól ki nem sajátították, közösen bérlettük s azután is mint állami rezervát. Most meg egyszerre, ha kell, ha nem, oda akarják adni az orjaiaknak. (*Földművesekhez.*) Kell az orjaiaknak az a legelő?

FÖLDMŰVESEK

(*egyszerre hangosan*). Nem kell!

KÖRJEGYZŐ

Nézzék! Maguk negyvennégyen Fellakon még mindig reformátusok. Papjuk nincs, a templomuk összedőlt, gyermekeik egy szót sem tudnak magyarul és magok még mindig makacskodnak. Hányszor mondtam még, hogy ahhoz a legelőhöz a mi templomunkon keresztül vezet az út? Magok román hitre kell térjenek!

FÖLDMŰVESEK

(a földre néznek).

ELSŐ FÖLDMŰVES

Sze' ebbe fáradunk, nincs más mit csináljunk.

FÖLDMŰVESEK

(keserűen egyszerre): Nincs mit csináljunk.

ELSŐ FÖLDMŰVES

(folytatja): Csak meg vagyunk különbözve.

KÖRJEGYZŐ

(figyelmesen): Miben különböztek meg?

ELSŐ FÖLDMŰVES

Abba', hogy két román vallás van és nem tuggyuk melikre: románra vagy görögre?!

KÖRJEGYZŐ

(*cél előtti örömmel*): Az aztán igazán mindegy!

(*Az ajtón kopognak.*)

KAPITÁNY

(*elégedetten gratulál Kőrjegyzőnek*): Jegyző úr, önnek nem itt a helye Radnán.

KÖRJEGYZŐ

(*szerény önérettel*): Ha a topoloveni tanítóból miniszter lett...

5. JELENET

Voltak, Tiszteletes

TISZTELETES

(*csizmában, zöldbe játszó, kopott fekete kabáttal. Idős komoly ember, sohasem nevet*): Jó napot kívánok!

KÖRJEGYZŐ

(*Tiszteletes elé megy, egyszerre kicserélték. Udvariasan*): Isten hozta tiszteletes úr. Megérkezett?

TISZTELETES

(*kezet ad*): Nehezen. A lovam lépésben jár, csupa jég minden. (*Bemutatkozik Kapitányéknak.*) Gyárfás Ferenc református lelkész. (*Kezet fog Írnokkal, Községi bíróval és végül Földművesekkel.*)

KAPITÁNY

(közben Állatorvoshoz): Nézzük meg a lovakat. (Köpenyt vesz, el.)

ÁLLATORVOS

(kabátot vesz): A zuzmarától minden ló jegesmedve. (Kapitány után el.)

TISZTELETES

(Földművesekhez kézfogás közben): A lószemlére?

ELSŐ FÖLDMŰVES

(zavartan): Béjöttünk.

KÖRJEGYZŐ

(kedélyesen): Üljk le nálunk, tiszteletes úr.

TISZTELETES

Köszönöm. Itt a melegben jobb ha állok egy kicsit. (Földművesekre utal.) Jegyző úr! Megjött a fellaki legelő ügyében a határozat?

KÖRJEGYZŐ

(simán): Még nem, tiszteletes úr.

TISZTELETES

A mult héten, mikor a városban jártam, az alispán úr megígérte.

KÖRJEGYZŐ

Fogalmam nincs, mért késik.

FÖLDMŰVESEK

(*topognak, egyik-másik, de többen egymásnak*): Késik... késik...

ELSŐ FÖLDMŰVES

Pedig a jószágnak... nekünk is enni kell.

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Meg a cselédeknek.

FÖLDMŰVESEK

(*bólogatva többen*): A cselédeknek.

TISZTELETES

(*Földművesekhez*): Hány kilométer is a legelő Orjától?

FÖLDMŰVESEK

(*egyszerre, hangosan*): Tizenkettő.

TISZTELETES

(*Körjegyzőhöz*): Jelentette ezt a jegyző úr?

KÖRJEGYZŐ

Hogyne! Azt is világosan megírtam, hogy az orjaiak nem használhatják a legelőt, mert az állataik oda-vissza naponta huszonnégy kilométert nem mehetnek.

TISZTELETES

(*bólint Körjegyzőnek. Első földműveshez*): Árpád! Legyenek türelemmel. Visszakupják a legelőt. Az alispán úr megígérte.

FÖLDMŰVESEK

(*egyik-másik helybenhagyóan, de többen méltatlankodva*): Megígérte... megígérte.

KÖRJEGYZŐ

(*mosolyog*): Sok a dolga az alispán úrnak. (*Némi baljóslattal.*) Kétszázötven román község van a megyében. (*Irataiba bújik.*)

FÖLDMŰVESEK

(*a «román» szóra izegnek-mozognak*).

TISZTELETES

(*paposan*): Embernek, állatnak enni kell...

FÖLDŰMVESEK

(*végigzuhog rajtuk*): Enni kell!

KÖRJEGYZŐ

(*felüti fejét, nyomatékkal*): Emberek, megmondtam...

FÖLDMŰVESEK

(*szorongva hol Körjegyzőre, hol Tiszteletesre néznek*).

TISZTELETES

(*kérdőn mered Földművesekre*).

(*Kínos szünet, mialatt az ajtóban hátán dobbal, nagy zajt csapva Dobos. Földművesek, Körjegyző láthatólag fellelékenek.*)

6. JELENET

Voltak, Dobos, Pópa

DOBOS

(*nagy hangon, fontoskodva*): A kapitány úr hivatja a jegyző urat a lajstromokkal.

KÖRJEGYZŐ

(*iratköteget ad Községi bírónak*): Vigye ki! (*Asztalkára Doboshoz.*) Vidd ki ezt az asztalt!

KÖZSÉGI BÍRÓ

(*iratcsomóval el*).

DOBOS

(*asztalkával el*).

KÖRJEGYZŐ

(*kifelé menet Első földműveshez*): Amit én mondok, Árpád, abban hihet! (*El.*)

TISZTELETES

(*körülnéz, meglátja Irnokot. Mint aki eredetileg mást akart mondani, Második Földműveshez*): Jobban van az anyósa, Dani?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Végét járja, tiszteletes úr.

TISZTELETES

Baj. Nem kíván úrvacsorát?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Nem. Hogy is kívánná a tiszteletes urat ilyen hidegben?

TISZTELETES

Kötelességem, hogy menjek, ha híznak. (*Földművesekhez.*) Nem igaz?

FÖLDMŰVESEK

(*topognak, egyik-másik lehangoltan*): Igaz... igaz...

TISZTELETES

(*Második földműveshez*): Holnap felmegyek magukhoz, Dani. Viszek kenyeret és bort. Mondja meg az anyósának, hogy készüljön el. Mi újság a faluban?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Újság?... (*Tőpreng.*) Újság?...

TISZTELETES

Beteg?... Születés?... Halál?...

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*tétován töpreng. Kérdőn*): Halál?... (*Eltalálja.*) Az öreg Sóvágó...

TISZTELETES

Csak nem halt meg?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Még pedig rosszul. Éjjel, mikor mindenki aludt, szállingbe kiment vizér. Elsikamadott. Nem is kelt fel többet. Csonttá fagyott reggelre.

TISZTELETES

Ki temette el?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*kínos bevallania*): A román pap.

TISZTELETES

(*felcsattan*): A román pap?!... Hányszor mondjam még, ha valami baj éri magukat, küldjenek azonnal értem?!

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Sze' küldenénk, tiszteletes úr, csak ne lakna olyan messze.

TISZTELETES

Temetésre odaérhetek.

ELSŐ FÖLDMŰVES

(tétován): A román pap kéznél van...

TISZTELETES

(bibliai haraggal): A román pap román! Miféle magyarok maguk?

FÖLDMŰVESEK

(többen szaggatottan, össze-vissza): Itt élünk... köztük... (Szinte könnyörögve, félkörben Tiszteletes körül, eltakarva Írnokot.) Nyomnak, tiszteletes úr... mindenütt nyomnak...

PÓPA

(«itt élünk» végszóra zaj nélkül kinyitja az ajtót. Pár másodpercig úgy áll a küszöbön a kilincset tartva, mint aki a szobában valakit keres. Magas, aszketikus alak, az ígész emberek fajtájából, reverendában, talpig feketében. Melegen parázsló, nagy szemek, arcát sűrű, hosszú, fekete szakáll fedi. A térdig gomolygó ködben némán és mozdulatlanul élesen figyeli Földműveseket és Második földműves következő szavait, majd a «práporral» végszóra visszalép és észrevétlenül behúzza az ajtót).

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(mentegetődözve): Sóvágót kiterítettük... Nem hívtuk mi a román papot... A vállunkra vettük... Vittük... Egyszer csak ott volt... Észbe se kaphattunk... Már elől haladt a práporral. (Ikonos, kaláccsal díszített román gyászlobogó.)

TISZTELETES

(megrendülten): Így hull szét a kéve... észrevétlen... Mit csinált a pap? Románul búcsúztatott?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Énekelt.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Mire a temetőbe értünk a harang is szólt.

FÖLDMŰVESEK

(többen): Sírtunk.

TISZTELETES

(teljesen lesújtva): Most én sírhatok... Elveszünk így, emberek... Nem maradunk meg... Sohasem emelkedhetünk fel...

(Az utolsó mondatok közt Vera)

7. JELENET

Voltak, Vera

VERA

(Tiszteletes körül félkörben álló, összetört embereket látva hirtelen nem tudja hova került. Elfogódva): Hová kerültem?

TISZTELETES

(összeszedi magát. Vera elé, tompa, színtelen hangon): Gyárfás Ferenc szentgyörgyi református lelkész vagyok... ezek meg a híveim.

VERA

(*kezet ad Tiszteletesnek, sorra nézi Földműveseket*): Jónapot kívánok. A radnai körjegyző urat keresem Budapestről. (*Magyar útlevelét mutatja.*)

FÖLDMŰVESEK

(*üdvözlésfélét mormolnak, szavuk nem hallszik világosan*).

TISZTELETES

(*felismeri az útlevelet, teljesen magához tér. Szétnéz, észreveszi Írnokot*): Írnok úr kérem! (*Verára.*) A nagyságos asszony a körjegyző urat keresi.

VERA

Zentay Szabolcsné vagyok.

ÍRNOK

(*meghajol*): Azonnal hozom. (*Indul, de Körjegyző belép.*)

8. JELENET

Voltak, Körjegyző

KÖRJEGYZŐ

(*nyersen Földművesekhez*): Még mindig itt ácsorognak? Az udvaron szólítják magukat.

FÖLDMŰVESEK

(*lassan el*).

TISZTELETES

(*Körjegyzőre Verához*): A körjegyző úr.

VERA

Zentayné vagyok... (*átadja*) az útlevelem.

KÖRJEGYZŐ

(*meghajol, keresetten udvarias. Átveszi az útlevelet*): Szolgálatára...

VERA

Azt hiszem, körjegyző úr tudja miért jöttem.

ELSŐ FÖLDMŰVES

(*társai után most tette be az ajtót*).

KÖRJEGYZŐ

(*megnézte az útlevelet, visszaadja. Hivatalos hangon*): Tudom. Sajnos, a közbejött szemle miatt nem tudtam intézkedni és most... (*zavarban*).

VERA

(*nyugtalanul*): Csak nincs valami baj?

KÖRJEGYZŐ

(*vontatva*): Baj nincs, de... (*tetőtől-talpig végignézi a finom téli holmiba öltözött Verát*) a fiút... a nagyságos asszony fiát... reggel kiküldték a trágyahordáshoz.

VERA

(megütközve): Trágyahordáshoz?... (Kézével elűz valamit homloka elől.) A tanító úr... (keresi a szót) erre használja?

KÖRJEGYZŐ

(nem akarja érteni): Melyik tanító úr?

VERA

Bodnár Miklós, akire a gyermeket apósoméék bízták.

KÖRJEGYZŐ

Ilyen nevű tanító nincs nálunk. De van Nicolai Budnariu, az itteni népiskola igazgatója.

VERA

(mint fent): Budnariu?

KÖRJEGYZŐ

Igen. (Természetes meglepetéssel.) A fiú nem náluk van.

VERA

(elhül): Hát hol?

KÖRJEGYZŐ

Egy itteni paraszt gazdánál.

VERA

(magából kikelve): Ki adta oda? Ki rendelkezett így?

KÖRJEGYZŐ

(*simán*): A gyermek nagyon szereti Mironékat.

VERA

(*kétségbeesve*): Mégis csak érthetetlen.

KÖRJEGYZŐ

(*mint fent*): Nincs semmi baj, nagyságos asszonyom. A gyerek magyar állampolgár, nemde?... Azonnal előkeresem a rendeletet. (*Asztalához megy.*) Ide tettem a fiókba. Parancsoljon helyet foglalni. (*Iratok közt kutat a fiókban.*)

VERA

(*nem tudja elhinni*): Hogy adhatta ki kezéből, ha egyszer vállalta?!

(*A kérdésre senki sem felel.*)

VERA

(*Körjegyzőhöz*): Nem beszélhetek a tanító... (*kijavítja*) az igazgató úrral?

KÖRJEGYZŐ

Úgy tudom, nincs itthon. (*Megtalálta az iratot.*) Megvan. (*Feláll, kezében az irattal.*) Szabad a rendeletet?

VERA

(*kiveszi táskájából*): Tessék.

KÖRJEGYZŐ

(*egyezetteti a két iratot és az egyiket visszaadja*): Köszönöm. Ugyanaz a szám... Semmi akadály, hogy nagyságos asszony hazavigye a fiát.

VERA

(*tétova, tanácstalan*): Hogy kaphatom meg? Kinél is van?... Kérek talán valakit, aki odavezet.

KÖRJEGYZŐ

Én mást ajánlok. Mikor a rendelet megérkezett, beszéltem a gyerek... (*megfontoltan ejti ki*) nevelő szülei-vel. Tiltakoznak, de a rendelet ellen persze mit se tehetnek. Alkalmatlanságot azonban csinálhatnak, kivált ha a nagyságos asszony megy oda. Ezért jobb lesz idehívatni őket. (*Írnokhoz.*) Indulj Mironékhoz és hozd őket ide a fiúval.

ÍRNOK

(*felpattan*): Mondjam meg miért?

KÖRJEGYZŐ

Ne mondj semmit.

ÍRNOK

(*lekapja fogasról nagykabátját, gyorsan el*).

VERA

(*kigombolkozik, leül*): Melegem van. (*Körjegyzőhöz.*) Messze laknak?

KÖRJEGYZŐ

A szomszédban.

VERA

(*aggodalommal Kőrjegyzőhöz*): Nem fognak akadémiskodni?

KÖRJEGYZŐ

(*nem nyugtatja meg*): Mironék?

VERA

(*tanácstalanul körülnéz és a még mindig ott álló Tiszteletesen megakad a szeme. Nyugtalanul Tiszteleteshez*): Tiszteletes úr a faluban lakik?

TISZTELETES

Nem. Szentgyörgyön. Ide csak beszolgálok. A hitoktatást is én végzem a helybeli tanítónővel.

VERA

(*élénken*): Akkor ismeri a fiamat, Széplaky Lászlót?

TISZTELETES

(*gondolkodik*): Széplaky? . . . Sohasem volt ilyen nevű tanítványom.

VERA

(*megütődve*): Hogy lehet ez? Hisz a fiam református!

(*Az ajtón kopognak.*)

9. JELENET

Voltak, Tanítónő

TANÍTÓNŐ

(*végszóra, báránybőr-bekecsben, csizmában, hidegtől élénken*): Jónapot kívánok!

MINDENKI

(*viszonozza*).

TANÍTÓNŐ

(*Körjegyzőhöz*): Az igazgató úr küldött a kalamárisért.

KÖRJEGYZŐ

(*a tintatartóra bökk*): Tessék.

TANÍTÓNŐ

(*felveszi a tintatartót, mentegetőzve Körjegyzőhöz*): Tízpercünk van... (*Tiszteletesre*.) Ferenc bácsit is keresem.

TISZTELETES

Bemutatom... (*Verához*.) Bodoky Márta tanítónő, akiről az előbb beszéltem.

VERA

(*kezet nyújt*): Zentayné, Széplaky Vera.

TISZTELETES

(*kiegészíti*): Budapestről.

TANÍTÓNŐ

(meglepetten): Széplaky Vera?... Jé, ki hitte volna, hogy egyszer látom, még pedig Radnán... *(kíváncsian)*. Filmeznek?

VERA

(tagadó mozdulattal): Ön se ismeri a kis Széplaky Lászlót?

TANÍTÓNŐ

(gondolkozik): A fűrésztelepen?

VERA

(izgatottan): Mióta tanít Radnán?

TANÍTÓNŐ

Négy éve.

VERA

(kitör): És nem ismeri?

TANÍTÓNŐ

Nem.

VERA

(kétségbeesetten, szaporán): Széplaky László... református... első házasságomból született... nem vihettem magammal... apósom egy magyar barátjára, egy tanítóra bízta, aki idehozta magával...

TANÍTÓNŐ

(homlokához kap a meglepetéstől, egész magatartása megváltozik. Minden szót meggondol, közben többször Körjegyzőre néz, szinte fél beszélni): Az igazgató úr hozott Kolozsvárról egy fiút, de annak Vasile Seplecan a neve.

VERA

(gyötrődve): Vasile Seplecan?

KÖRJEGYZŐ

Igen, Vasile Seplecan, Széplaky László.

TISZTELETES

(Tanítónőhöz): Ez a Seplecan református?

TANÍTÓNŐ

Nem. Román görög katolikus. Tanítottam az ismétlődően.

VERA

(felkiált): Milyen?

TANÍTÓNŐ

(kínban, nem tudja mit mondjon).

VERA

(fájdalmasan felír).

TISZTELETES

(elfordul).

TANÍTÓNŐ

(*hol Verára, hol Tiszteletesre, hol Körjegyzőre néz, nem tudja melyik lábára álljon*).

VERA

(*minden ízében reszket. Körjegyzőhöz*): Jegyző úr! Mi történt a fiammal?

KÖRJEGYZŐ

Kérem, én nem tudhatom, mit csináltak Kolozsvárt vele.

(*Kívülről heves szóváltás.*)

10. JELENET

Voltak, Írnok, Miron, majd Állatorvos, Kocsis

KÖRJEGYZŐ

(*feláll, az ablakhoz*): Jönnek!

VERA

(*feláll, alig bír uralkodni magán. Halkan*): Ó istenem, nem versz bottal.

TISZTELETES

(*Verához*): Asszonyom, az Úr néha furcsán osztja ki szerepünket.

VERA

(*kezait tördelve, szinte magánkívül néz az ajtóra. Odakünt a szóváltás még fokozódott*).

ÍRNOK

(*felürt gallérral, mint aki dulakodott*).

MIRON

(*őszbevegyülő paraszt, bocskorban, a radnai románok viseletében, Írnok után. Dacos*).

VERA

(*Mironra mered*).

MIRON

(*ellenségesen nézi Verát*).

KÖRJEGYZŐ

(*Írnokhoz élesen*): Hol a gyerek?

ÍRNOK

Nem lehet bírni vele. Nem jön.

KÖRJEGYZŐ

Csak az kell! (*Írnokhoz dühösen*.) Nem volt eszed, átmenni a csendőrségre?... Vissza! Ha nem jön, hozzátok erővel!

ÍRNOK

(*indul*).

VERA

(*Írnok után*.) Várjon! (*Körjegyzőhöz kétségbeesetten*.) Jegyző úr! Ne így!... Megyek én is!...

KÖRJEGYZŐ

Csak tessék maradni! Tudom én mit csinálok. (*Int Írnoknak, hogy menjen.*)

ÍRNOK

(*gyorsan el.*)

VERA

(*Tiszteleteshez, kezeit törve*): Tiszteletes Úr?!

TISZTELETES

(*lehangoltan*): Én is azt hiszem, jobb ha marad.

VERA

(*késérően*): Nem így képzeltem.

KÖRJEGYZŐ

(*Mironhoz*): Miron, mit okoskodtok?

MIRON

(*eddig dacosan, gyűlölködve állt, most szembefordul Körjegyzővel*): A jedző úr okosodik. Mikor a fiút magunkhoz vettük, azt mondták a mienk örökre. Évek óta etetjük, ruházzuk s most mikor hasznát vehetnők visszaveszik?... (*Gyűlölködve, fenyegetően Verához.*) A szuka kilencet kölkezik és felneveli mind. (*Kihívóan.*) Most jut a naccsága eszébe?!

VERA

(a durva hang kihívja ellenállását. A letört nő kiegyenesedik. Körjegyző és Tiszteletes felé): Miféle hang ez, uraim?!

TISZTELETES

(Miron elé áll.)

KÖRJEGYZŐ

(Miront mellénél fogva megrázza).

MIRON

(ellöki Körjegyző kezét. Nyersen): Ne rázzon engem jedző úr!

KÖRJEGYZŐ

Hallod?!... Egyszer már megmagyaráztam. A törvény értelmében nem a tied a gyerek. *(Béktően.)* A nagysága bizonyára megtéríti, amit a gyerek evett. *(Fenyegtően.)* Nehogy szégyent hozz a román államra!

VERA

Megfizetek mindent az első perctől.

KÖRJEGYZŐ

(Mironhoz): Hallod? Van neked eszed?

MIRON

(változik, de azért dühe még nem lohadt le teljesen. Körjegyzőhöz nyersen): Hogy lehet azt kiszámítani?

KÖRJEGYZŐ

Légy nyugodt, én kiszámítom. De előbb lássuk a gyereket.

MIRON

(még most sem tágtít, bár lényegesen megenyhült).

VERA

Százezer lei elég lesz?

KÖRJEGYZŐ

Na lásd! Négy pár ökröt vehetsz rajta.

MIRON

(most már enged): Megyek és beszélek a feleségemmel.
(Gyorsan el.)

KÖRJEGYZŐ

(lekapja nagykabátját a fogasról, vállára veti, Verához).
Magam is utána nézek. *(Miron után el.)*

VERA

(az előbbieket megviselték. Fáradt tépelődéssel Tiszteleteshez): Hogy lett Széplakyból Seplecan?

TISZTELETES

Ez napirenden van nálunk.

VERA

(*mint fent*): Genfben milyen szépen beszélnek...

TISZTELETES

(*szavakat kiegészítő mozdulattal*): Radna és Genf...

ÁLLATORVOS

(*gyorsan be, meghallotta az utolsó szavakat. Asztalhoz, idegesen dobálja az iratokat, keres. Közben Tiszteleteshez csápösen*): Fejezze be Tiszteletes úr, ha elkezdte!

TISZTELETES

(*keményen*): Nincs mit befejezzek!

ÁLLATORVOS

(*megtalálja az iratot. Most már nyugodt. Támadó éllel Tiszteleteshez*): Mióta az urak Romániához kerültek, mást se csinálnak, csak minket csepülnek. Melyik utódállamban van olyan jó dolga a kisebbségeknek, mint nálunk?!... Tessék körülnézni! Nem látják, mit csinálnak hetek óta a szerbek? És mégis ránk panaszkodnak? Már engedelmet kérek!

TISZTELETES

(*szilárdan*): Ha állatorvos úr a mi keresztünket hordaná, nem beszélne így!

ÁLLATORVOS

(*kifelé, gúnyosan a levegőbe*): Most meg keresztből beszél kálvinista létére.

TISZTELETES

Nem kívánom, hogy megismerje ezt a keresztet.

ÁLLATORVOS

(*válaszolna, de belép...*)

KOCSIS

(*ostorral kezében. Tisztességtudban leveszi süvegét. Tiszteleteshez*): Tiszteletes úr, besorozták a Fecskét.

TISZTELETES

Mit beszélsz?

KOCSIS

Az igazgató úr jól bérekomendálta. Viszik a lovunkat.

TISZTELETES

Csak ez hiányzott... (*Állatorvoshoz tétován.*) Márciusban kis csikója lesz.

ÁLLATORVOS

(*gúnyosan legyint az irattal*): Tudjuk. Román sorozáson minden magyar ló vemhes. (*Gyorsan el.*)

II. JELENET

Voltak, Igazgató

IGAZGATÓ

(Állatorvos kezéből vette a kilincset. Elszánt fellépéssel Mindenkihez): Jó napot kívánok!

TISZTELETES

(elfordul Igazgatótól. Verához): Pár percre... Radná-ról és Kálvin városáról volna még pár szavam... otthon, nálunk. A feleségem is örülni fog, Szentgyörgy útbaesik. *(El.)*

VERA

Szívesen

KOCSIS

(Tiszteletes után el.)

IGAZGATÓ

(ellenszenvvel kíséri Tiszteletest, aztán nyersen Tanító-nőhöz): Csengettek és még itt van? Várhattam a tintával.

TANÍTÓNŐ

(nagy zavarban Verához): Bocsánat... ugyebár látjuk még egymást?! *(Leforrázva, kezében a tintatartóval gyorsan el.)*

VERA

(csodálkozva néz Igazgatóra).

IGAZGATÓ

(bemutatkozik): Nicolai Budnariu iskolaigazgató.

VERA

(nem ad kezet, fürkészi Igazgatót. Bizonytalanul): Bodnár Miklós?

IGAZGATÓ

(határozottan): Nem! Nicolai Budnariu!

VERA

(rövid tusakodás után a kölykéért síkra szálló anyafarkas dühével): Hogy mert csúfot üzni a fiamból?

IGAZGATÓ

(nyugodtan): Nem értem. Ön Zentayné?

VERA

(válasz helyett fokozódó dühvel): Nem érti? Megszorult magyaroktól átvesz egy gyereket és kiforgatja hitéből?... Magyar nevét meghamisítja?!... Románokra bízva nevelését?... Tövestől kitépi közösségünkben s a mélybe löki?!... És nem érti?

IGAZGATÓ

(nyugodt csodálkozással tagol): Mély-be?

VERA

Durva parasztokkal trágyát hordat vele... (*Pillanatig a szót keresi, aztán tele tüdővel*): Szörnyeteg!

IGAZGATÓ

(*nyugodtan*) A sértésre... (*fenyegetően*) megkapja mástól a választ! (*Dacos nyomatékkal.*) Én a mélyről beszélek! Amibe nem löktem, hanem magammal vittem a fiát. Nekem nem durvák a parasztok, a trágyahordás nem szennyos. Szeretem a parasztokat, ezt a *mélységet*... (*gúnyyal*) ahogy Kegyed nevezi őket. Az igazi ország ezen a mélységen épül. A hetyke urak elpárolognak, de ez a mélység örökre megmarad. Bezzeg odaát ezt nem értik! Ennek a mélységnek odaát nincs sem értelme, sem becsülete. Ezért hagytam faképnél önöket!

VERA

(*hevesen*): De miért rántotta magával a fiamat?

IGAZGATÓ

Neki is jobb, ha paraszt lesz, mint az egész világtól gyűlölt dölyfös magyar úr.

VERA

(*lesujtó megvetéssel*): Egy renegátnak ehhez semmi köze!... (*Más hang. Szívemarkolóan*) Ó, istenem, kit kapok én vissza?!

(*Az ajtót hevesen felszakítják*)

12. JELENET

*Voltak, Körjegyző, Községi bíró, Írnok, László, Miron,
Gafia, Rusanda, Csendőrök*

MINDENKI

(az ajtóra néz).

KÖRJEGYZŐ

(gyorsan be): Én elhoztam!

VERA

(szeme mind a fiát keresi, az ajtón azonban előbb).

KÖZSÉGI BÍRÓ

(fújva): Ördögfiók!

ÍRNOK

(Községi bíró után kifulladásra): Vadmacska!

ELSŐ CSENDŐR

*(szolgálatban, fegyverrel, Írnok után be. Mintán bejött,
visszafordul az ajtó felé).*

LÁSZLÓ

*(tizenkét-tizenhárom éves kamasz, bocskorban, radnai
viseletben, úgy ahogy trágyát hordott, rongyosan, piszkosan.
Két csendőr szolgálatban, fegyverrel, kétfelől, karjánál fogva
hozza, lába alig éri a földet. Minduntalan földre akarja*

vetni magát, de a csendőrök feltartják. Pár lépésre az ajtó előtt megállanak. A három csendőr félkörben vigyáz Lászlóra).

VERA

(kitárt két karral szaladna László felé, de László viselkedése lenyűgözi és így áll széttárt karokkal szótalan).

LÁSZLÓ

(elfordítja fejét, földre akarja dobni magát és sírva, dühödten felüvölt).

VERA

(karjai lehanyatlanak).

MIRON, GAFIA, RUSANDA

(közvetlen előbbieik alatt léptek be. Most Csendőrök és László közé szivárognak).

MIRON

(Gafiát oktatja): Gafia! Te csak hallgass! Ne avatkozz bele!

GAFIA

(idősebb parasztasszony, bocskorban, radnai viseletben, fojtottan, de őszintén sír, kötényével törölgeti szemét. Szorosan László mellé áll. Szíjogva): Nem adom!... Nem adom!...

LÁSZLÓ

(felüvölt).

GAFIA

(előretolja Rusandát. Zokogva): Inkább vigyék Rusandát!... A lányomat!... Csak őtet ne vigyék!... (Átöleli Lászlót.)

RUSANDA

(kilenc-tízéves lányka, bocskorban, radnai viseletben. Nem érti, mit mond az anyja, csak keservesen sír).

VERA

(őszinte, egyszerű hangon, de ez a hang a szívből és az elmúlt évek mélyéről jön. Lászlóhoz): Fiam!...

LÁSZLÓ

(a hang megütötte fülét, egyszerre halkabban és őszinte fájdalommal sír. Atsirja az időt, míg Vera beszél.)

VERA

(kérőn, gyöngéden Lászlóhoz): Értsél meg, kérlek. Nem ismeresz. Ne félj. Isten és emberek előtt anyád vagyok. Sokáig késtem. Bocsásd meg. Megérted egyszer. Majd megszeretsz. Most eljössz velem.

LÁSZLÓ

(hangosabban sír).

VERA

(tovább kér, majd László hajthatatlanságát látva könnyörög): Nem tudom, ki vagy. Nem ismerlek. De semmi sem

idegen benned. Nagyon szeretlek. Hadd csókoljalak meg...
(Megindul László felé.)

LÁSZLÓ

(dacosan Gafiához bujik s annak mellébe fúrja fejét.
Tovább str.)

VERA

(könnyek közt Lászlóhoz). Miért nem nézel rám?...
(Gafiához.) Maga csak nevelte, de én szültem... és
elvették tőlem. Most vissza kell adja. Én... (valamit
még mondana...)

GAFIA

(már válaszolna, de...)

KÖRJEGYZŐ

(élesen félbeszakítja Verát és kézmozdulattal elhallgat-
tatja Gafiát. Hivatalos szárazsággal Verához): Nem így
kell beszélni ezekkel, asszonyom. (Lászlóék csoportjához
élesen): Ide hallgassatok! (Hivatalos tónusban.) Ez a
miniszter úr rendelete! (Felmutatja.) A rendelet ezt
parancsolja: (Száraz, hivatalnok hangon, részben olvassa,
részben kivonatolja a rendeletet.) Miután a román királyi
külügyminiszter úr 178,200/1935. szám alatt kelt magas
rendeletével minden kétséget kizáró módon megállapította,
hogy a cluji román állami anyakönyvi hivatalban nyil-
vántartott Széplaky László azonos a későbbi személyi
iratokban Vasile Seplecan néven szereplő tizenhárom éves
kiskorú radnai lakossal, továbbá miután a miniszter úr azt
is megállapította, hogy nevezett kiskorú a Romániát is
kötelező nemzetközi jogszabályok értelmében magyar
honos, utasította az illetékes közigazgatási hatóságot,

engem, hogy Vasile Seplecant, vagyis Széplaky Lászlót a budapesti román királyi konzulátus által igazolt szülőnek vagy törvényes meghatalmazottjának adjam át... *(Nyomatékkal Mironékhoz.)* Ennek megfelelően hivatalosan felszólítom Miron Grebla és neje Gafia jelenlevő radnai lakosokat, hogy az általuk nevelt Vasile Seplecant, azaz Széplaky Lászlót a törvényesen igazolt édesanyjának adják át. *(Verára mutat, majd Lászlóra. Verához.)* Parancsoljon, nagyságos asszony!... Mindjárt megcsinálom a jegyzőkönyvet.

VERA

(akit László viselkedése igen megrendített, mintha retentő terhet vinne, lép László felé).

MIRON

(Körjegyzőhöz). A fizetéssel hogy lesz?

LÁSZLÓ

(amint észrevette Vera közeledését, vadul Mironhoz): Azt mondták, a világért sem engednek és most pénzért eladnak? *(Még inkább Gafia mellére tapad, görcsös zokogás közben rekedten fulladozva Gafiához.)* Mama! Drága mama! Ne adjon oda!

GAFIA

(átöleli Lászlót, hangosan felzokog).

RUSANDA

(sírva, zokogva Lászlót ölelgeti).

MIRON

(kiábrándulva, bosszúsan Gafidához): Gafia! Mit csináltak?

MINDENKI

(döbbenetn nézi őket).

KÖRJEGYZŐ

(Vera látóköréből kilép, Igazgató mellé, akit, a kabátját ráncigálva, előretuszkol).

IGAZGATÓ

(előlép. Mironhoz élesen): Miron! Mit fogadtál, mikor rád bíztam?

MIRON

(földre süti szemét, mukkanni sem mer).

VERA

(Igazgató éles hangjára felkapja fejét és egy lépéssel László felé tart).

LÁSZLÓ

(Igazgató hangjára, mint akinek felsőbbrendű lény nyilatkozott meg, abbahagyja a strást. Agyonsírt arcával úgy néz Igazgatóra, mint a szabadfőóra).

VERA

(László viselkedésére egy lépéssel László előtt megtorpan. Megvetéssel Igazgatóhoz): Letérdelnék előtte, ha nem a maga gonoszsága szólna belőle. De így... (Karját kinyújtja László felé. Gyengéd, bensőséges hang.) Értsd meg, a fiam vagy, Széplaky László!

IGAZGATÓ

(éles, süvítő hangon Lászlóhoz): Vasile! Válaszolj, ahogy illik a naccságának!

VERA

(Igazgató szavai közben közvetlenül László elé lépett. At akarja ölelni.)

LÁSZLÓ

(anélkül, hogy Gafiát elengedné, szikrázó dühvel Vera szemébe): Én Vasile Seplecán vagyok! (Vera közeledtére s Igazgató buzdítására teljes erőből anyja felé üt és rúg. A rúgás Vera térdét, az ütés mellét éri, bár az arca volt a cél.)

VERA

(hangosan felzokog): Ó, be nagyon megvert engem az isten!

LÁSZLÓ

(mint aki már elintézte az ügyet, Gafiát, mivel nehezen bír vele, lassan az ajtó felé húzza).

GAFIA

(enged a húzásnak, de a hatóságtól is fél).

CSENDŐRÖK

(egész jelenet alatt közömbösen álltak, sőt széthúzódnak utat nyitottak az ajtó felé. László távozási szándékát egykedvűen nézik).

RUSANDA

(ugyancsak az ajtó felé húzza Gafiát).

VERA

(*zokogva Körjegyzőhöz*): Hogy engedheti?

KÖRJEGYZŐ

(*Mironékra kiált*): Engedelmeskedtek vagy nem?!

LÁSZLÓ, GAFIA, RUSANDA

(*megtorpannak*).

IGAZGATÓ

(*Körjegyzőhöz*): A rendelet nem ír elő erőszakot. Ha a fiú nem akar menni, maradhat. (*Verához gúnyosan*.) Kettőn áll a vásár!

VERA

(*Igazgatóhoz*): Gyalázat! Oda aljasította a gyermeket, hogy az édesanyjába rúg...

IGAZGATÓ

Hohó! Kie az ország? Ez Románia! Amiért a gyermek jó román, nincs joga aljasságról beszélni.

VERA

De igenis jogom van felelősségre vonni önt a gyermek idegen hitéért, elidegenült szívéért... De hiába is beszélek! Amit évek alatt rombolt, azt percek alatt nem tehetem jóvá... (*Belső küzdelemmel Körjegyzőhöz*.) Most nem viszem haza a fiam!

KÖRJEGYZŐ

(*Mironhoz jenyegetően*): Miron! Utoljára figyelmeztetek!

VERA

(*határozottan*): Ne!... Belátom!... Megmérgezték.
Így nem viszem haza!

GAFIA

(*megértette Verát, össze-vissza csókolja Lászlót*).

RUSANDA

(*szintén*).

IGAZGATÓ

(*főlényesen föllelekkzik*.)

KÖRJEGYZŐ

(*Verához*): Ha nem viszi, örökre elveszett!

VERA

Örökre?... Nem! Visszakapom még... A történelem dolgozik... És ha nem jött most, amikor egyedül jöttem érte, majd jön, ha eljövünk mindannyian... (*Lászlóhoz*) érted... (*Körjegyzőhöz*) és a többi fiainkért!... (*Lászlóék csoportja felé meghajlik és gyorsan, határozottan, csendőrök között el*).

MINDENKI

(*meglepett*).

IGAZGATÓ

(*is csak akkor tér magához, amikor Vera már kilépett az ajtón. Csendőrökhöz*): Maflák! Mért nem kötözték meg?!

KÖRJEGYZŐ

(*leinti Csendőröket. Igazgatóhoz*): Ugyan kérlek...

MINDENKI

(*leforrázva, némán áll*).

(*Függöny lassan*.)

III. FELVONÁS

Szentgyörgyön a radnai havasok alatt.

Szín: Tiszteletes tágas dolgozószobája. Szúrágta íróasztal könyvekkel, újságokkal, írószerekkel. Baloldalt ócska biedermeier bútor, a huzat itt-ott sérült. Üveges almárium, cinkupákkal, terítőkkel és egyéb kegyeszerekkel, tetején egy sor alma. Jobbról ajtó és vaskályha, a sarokban elviselt harmónium, szemben verandára nyíló üveges ajtó, kétfelől ablak világos függöny-nyel, padlón rongyszőnyeg. A sokágú álló fogason kopott jelöltők és szalmakalap, falon óra, Zichy-rajz, pár régi metszet, táblácskák bibliai igékkel, feltűnő helyen Kálvin-kép.
1940 Mindszent napja, délelőtt tíz óra.

Mikor a függöny felmegy, Főjegyző csaknem bokáig érő bőrkabátban az egyik karszékekben ül, Bori a kályha előtt térdel és a parazsat fújja, mellette kosár fa.

I. JELENET

Főjegyző, Bori

BORI

*(régí cseléd, hasábot tesz a kályhába, majd mikor lángra-
lobban):* Mindjárt lesz itt tűz.

FŐJEGYZŐ

(átt): Nem tudott begyújtani előbb?

BORI

*(beteszi a kályha ajtaját, feláll, a kosárból gyorsan ládába
ürti a fát):* Be fázós a főjedző úr.

FŐJEGYZŐ

Mindszentkor a szobában nem tűz kell, hanem meleg.

BORI

Tessék ide ülni a kályhához, míg a tiszteletes úr jön.

FŐJEGYZŐ

Hova is ment?

BORI

Beteghez hívták... (*Felveszi az üres kosarat és a faliorára néz.*) Mindjárt itt lesz. Ma nálunk ebédél a pesti nagyságos úr is. Zentayné nagyságos asszony ma viszi haza a fiát.

FŐJEGYZŐ

Ép ezért jöttem át Szentgyörgyre.

BORI

Tizenegyre kész kell legyen az ebéd. (*Jobbra, majd megáll.*) Ne hozzak valami harapnivalót?

FŐJEGYZŐ

(*megnézi zsebóráját*).

BORI

Egy pohár jó bivalytejet? Multkor a főjedző úr nagyon megdicsérte a bivalunkat.

FŐJEGYZŐ

Majd templom után.

BORI

(*észbekap*): Jé, el is feledtem az asszonyokat a konyhában. Ha nem vóna annyi a dógom, én is elmennék a keresztelőre.

2. JELENET

Voltak, Földművesek

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(jobbról, mint öt év előtt. Gyertyaegyenesen jár, dereka köszönéskor sem gyökkent): Békesség Istentől!

BORI

Békesség Istentől!

ELSŐ FÖLDMŰVES

(Második földműves után. Társától eltérőleg a radnai román parasztok viseletében. Állandóan hajlong).

BORI

(megrántja Első földműves condráját): Árpád, kend mér' jár még mindig ebbe a román viseletbe? *(El.)*

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(Főjegyzőhöz): Főjedző úrral lenne dógunk. Ha meghallgat.

FŐJEGYZŐ

(nyersen): Mi bajuk?

FÖLDMŰVESEK

(szóra biztatják egymást).

FŐJEGYZŐ

(szigorúan) Maguk fellakiak?!... (Idegesen.) Csak nem az áttéréssel akarnak nyaggatni megint?

FÖLDMŰVESEK

(hallgatnak).

FŐJEGYZŐ

Nem megmondtam tegnap világosan, mikor annyian rámtörtek?... A többi is itt lődörög?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(lehangoltan): Csak ketten jöttünk.

FŐJEGYZŐ

Csavarognak, ahelyett, hogy templomba mennének.

FÖLDMŰVESEK

(egymásra néznek.)

FŐJEGYZŐ

Nem tudják, hogy ma ünnep?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(felkapja fejét). Lehet. Mióta béjöttek a magyarok, nem járok román templomba.

FŐJEGYZŐ

(élesen): Inkább pogánykodik?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Ha főjedző úr annak tartja régi hitünket...

FŐJEGYZŐ

(*mérgesen*): Mit felel? Maguk bolsevisták?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*határozottan*): Azok akarunk lenni, amik vótunk, mer' itt most Magyarország van!

FŐJEGYZŐ

(*hányavetin*): Üres beszéd! Magyarországnak jó állam-polgárok kellenek.

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*mint fent*): Münket a románok a legelővel úgy hajtottak bé a román templomba, mint a juhokat. Akkó nem vót mit csináljunk, de most...

FŐJEGYZŐ

(*más hang*): Azt hiszi, a maguké marad az a legelő?

FÖLDMŰVESEK

(*megdöbbenve néznek Főjegyzőre*).

FŐJEGYZŐ

Mi jogállam vagyunk! Magyarország nem hagyhat jóvá olyan jogfosztást, amilyen a román birtokreform.

ELSŐ FÖLDMŰVES

(*Második földműveshez*): Nem mondtam?!

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*szilárdan*): A magyarok az árokba fordult lovat se hagyják!

FŐJEGYZŐ

(*felvesz az asztalról egy újságot és belenéz. Hanyagul*):
A törvény szent. Nem vitatkozom.

(*Szünet. Jobbról parasztasszony. Karján kendővel letakart
pólyás, mellette 7—8 éves fiúcska.*)

3. JELENET

Voltak, Első anya

ELSŐ ANYA

(*csizmában, fején kendő, fekete ünneplőben*): Jó reggelt
főjedző úr!

FŐJEGYZŐ

(*rá se néz*).

ELSŐ FÖLDMŰVES

(*mialatt Első anya bejött, suttogva szót váltott Második
földművessel. Hajlongva Főjegyzőhöz*): Ha főjedző úr úgy
tartja, mű maradunk ott ahun vagyunk.

FŐJEGYZŐ

(*Földművesekre néz*).

ELSŐ FÖLDMŰVES

(*ravaszul*): Kívánja a főjedző úr, hogy műnket rossz állampolgároknak higgyenek?

FŐJEGYZŐ

(*nem érti*).

ELSŐ FÖLDMŰVES

Akkó' tessék adni egy rend írást.

FŐJEGYZŐ

Miféle írást?

ELSŐ FÖLDMŰVES

Amit tennap az irodán teccett mondani...

FŐJEGYZŐ

(*megérti*): Szívesen!... (*Irattáskájából papírt vesz elő és tolltollal gyorsan írja.*)

FÖLDMŰVESEK

(*sunyin összerosolyognak*).

FŐJEGYZŐ

(*befejezte az írást, széles könyökmozdulattal elteszi tollát, táskájából festékpárnát, pecsétnyomót vesz elő, az íratra üti a pecsétet. Első Földműveshez*): Fogja! Mehetnek!

ELSŐ FÖLDMŰVES

(megnézi a pecsétet, az írást tüszőjébe teszi. Mosolyog):
Köszönjük szépen. *(Hajlongva el.)*

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(egyenes tartással, köszönés nélkül, társa után el).

4. JELENET

Főjegyző, Első anya

FŐJEGYZŐ

(felveszi az újságot, félvállról Első anyához): Mit akar?

ELSŐ ANYA

(a balján álló fiúcskára mutat): Ezér' jöttem, főjedző úr.

FŐJEGYZŐ

(jobban megnézi az asszonyt): Maga már volt nálam Radnán az irodában?!

ELSŐ ANYA

(bólint): Nincs nyugtom miatta. *(Megérinti a pólyás fejét.)* Ezt meg keresztelni hoztam a tiszteletes úrhoz. E' má' magyar hiten lesz... *(A fiúcska fejére teszi kezét. Szomorúan.)* Mér' nem segít ezen a főjedző úr?

FŐJEGYZŐ

(idegesen): Mit segítek?

ELSŐ ANYA

(*még mindig a fiúcska fején a keze*): Mikó született, béjelentettük, hogy Zoltán. Mikó hazahozták a keresztlevelét, Sofron volt benne... Úgy örültünk a honvédeknek... Most csak visszahozhatjuk szegénykét a hitűnkre?!

FŐJEGYZŐ

(*türelmetlenül*): Lári-fári! Megmondtam már, mi a törvényes rend. Mért nem állt akkor a sarkára, mikor elkeresztelték?

ELSŐ ANYA

(*mondani akar valamit*).

FŐJEGYZŐ

(*közbe*): Akkor kussolt, mi?... Most meg engem nyaggat?! Ha én itt elkezdem azoknak a magyar gyerekeknek az anyakönyvi kiigazítását, akiket a románok Romulusznak meg Rémusznak kereszteltek, holnap már nyakamon a vegyes bizottság... Nem ettem meszet! (*Kezével legyint.*) Menjen a dolgára! (*Feláll, aktatáskával a szemközti ajtó felé.*)

ELSŐ ANYA

(*kézenfogva kisfiát némán néz Főjegyző után*).
(*Odakünt távolról, de tisztán hallhatóan több különböző hangú harang.*)

FŐJEGYZŐ

(*harangszóra megáll, megnézi zsebóráját, visszafordul. Első anyához*): Különben is a románok keresztények, maguk pedig...

ELSŐ ANYA

(éles indulattal közbe): Ki ne szalassza főjedző úr a száján még egyszer azt a szót!

FŐJEGYZŐ

(fenyegetően két lépést Első anya felé).

ELSŐ ANYA

(bátran): Nincs az irodán! Vagyunk nehányan odakint. Megkeserülné! *(Kisfiával jobbra el.)*

5. JELENET

Főjegyző, Tanítónő

FŐJEGYZŐ

(dühösen szemközti ajtó felé).

TANÍTÓNŐ

(szemközt be. Amíg az ajtó nyitva van, a harangok erősen szólnak. Fellépése derűs, biztosabb, mint a második felvonásban. Meglepetten): Jó reggelt, jegyző úr!

FŐJEGYZŐ

(epésen): Főjegyző, kisasszony, főjegyző! Mikor tanulják meg ezt Erdélyben?

TANÍTÓNŐ

(hidegen néz).

FŐJEGYZŐ

(élesen): Mit keres Szentgyörgyön?

TANÍTÓNŐ

(igaza tudatában): Mindszent napja pirosbetűs ünnep, nincs tanítás. Oda megyek, ahova jólesik.

FŐJEGYZŐ

Ejha! Nekem mondja? Magának ma Ünőmezőn a helye. Miért nem vitte templomba az osztályát?

TANÍTÓNŐ

(mint fent): Temp-lom-ba? Ünőmezőn csak román templom van.

FŐJEGYZŐ

Ha nincs más, akkor abba!

TANÍTÓNŐ

(daccal): Római katolikusba igen, de román templomba... azt az egyet nem!... Elég szégyen, hogy főjegyző úr magyar tisztviselő létére oláh pap elé térdel.

FŐJEGYZŐ

(felcsattan): Kikérem magamnak ezt a hangot. Radnára akar jönni? És azzal kezdi, hogy én milyen templomba járok?!... Jegyezze meg: Szedlacsek Jánossal így még nem beszélt senki!... Na de... lesz gondom! (Fejébe csapja kalapját, dühösen el. Ajtónyitáskor a harangok újra zúgnak.)

6. JELENET

Tanítónő, Tiszteletes, Bori

BORI

(jobbról, karján paláستtal): Né, a kisasszony! A főjegyző úr?

TANÍTÓNŐ

Elfújt.

BORI

A tiszteletes úr megjött! *(Fogasra akasztja a palástot, tesz a tűzre.)*

TISZTELETES

(jobbról, nagykabátban, kezében kalap és bot. A második felvonás óta igen megöregedett. Tanítónőhöz siet): Márta!... *(Melegen, mindkét kezével üdvözlö.)* Félttem, hogy nem jön idejére.

BORI

(Tiszteleteshez): Hozhatom a reggelit?

TISZTELETES

Előbb az asszonyokat, Bori.

BORI

(fejcsóválva gyorsan el).

TISZTELETES

Rég láttam...

TANÍTÓNŐ

(*tapintattal*): Bizony, legutoljára még szegény Zsuzska néni is velünk volt. (*Elérzékenyül.*) Mikor a döntést megtudtam és jól kisírtam magam, rögtön rágondoltam. Úgy fájt, hogy nem örülhet velünk.

TISZTELETES

(*elgondolkozva*): Hogy örült volna... (*Más hang.*) Hogy érzi magát az Ünökő alatt? Üljön le itthon! Mi újság?

TANÍTÓNŐ

(*boldogan*): Ó, kedves Ferenc bácsi! (*Leül. Más hang.*) Panaszkodnom kell.

TISZTELETES

Csak nem?

TANÍTÓNŐ

Még mindég nem tettek vissza Radnára, sőt most még rosszabbul áll az ügyem.

TISZTELETES

Roszbabbul?

TANÍTÓNŐ

Az új jegyző az unokahugának szemelte ki ezt az állást. Gyűjti a protekciót s az előbb meg is fenyegetett.

TISZTELETES

Ne féljen! A tábornok úr a jövő héten visszahozza Radnára. Megígérte.

TANÍTÓNŐ

(*kitörő örömmel*): Ó!... A jövő héten?

TISZTELETES

(*bólint*): Tegnap mondta. (*Más hang.*) László ma megy haza az anyjával.

TANÍTÓNŐ

(*meglepetten*): Nagyszerű!... Mi lesz a László gazdagságával?

TISZTELETES

A földet, a legelőt, a juhokat eladtuk.

TANÍTÓNŐ

Hál' istennek! Megoldódik Ferenc bácsinak ez a régi keserves gondja. Úgy örültem, mikor hallottam, hogy László magyar csizmában jár... betűrt inggel...

TISZTELETES

Református legénynek magyar csizma jár, Márta.

TANÍTÓNŐ

Hányszor hurcolták Ferenc bácsit László vallása miatt a hadbíróságra?! Széplaky Vera hiába áldoz annyi pénzt a fiára, ha Ferenc bácsi nem hozza vissza az egyházunkba.

TISZTELETES

(Kálvin képre esik tekintete, pár pillanatig a képre néz, azután): Téved, Márta! (Mély meggyőződéssel.) Széplaky Lászlónál bevált a Kálvin receptje.

(Amerre Bori távozott, lassan, bátortalanul, de azután mind erősebben, nők ajkán, felhangzik a hetvenkilencedik zsoltár.)

Ö-rö-köd-be U-ram,
Po-gá-nyok jöt-tek...

TANÍTÓNŐ

(felfigyel, kérdőn néz Tiszteletesre).

TISZTELETES

Ezek keresztelni jöttek... (Az asztalhoz megy, felveszi Bibliáját és amíg a dal tart, igét keres.)

TANÍTÓNŐ

(habozás nélkül a nyitott harmóniumhoz, kísér és maga is énekel).

...Meggyalázták kövét
Szent küszöbödnek.
Kezők a Város falára vetették,
Utcáinak sorát siralommá tették.
Szolgáidnak testek
A kik megölettek,
Temetetlen maradtak;
Vagy akik megölték,
Ételül vetették
A mezei vadaknak!

TISZTELETES

(megtalálta az ígét, leteszi a Bibliát).

TANÍTÓNŐ

(pár futammal befejezte a játékot. Csodálkozva): Ezt a zsoltárt éneklik keresztelőre?

TISZTELETES

Legjobban ezt tudják.

(A következő jelenet alatt Anyák odakünt állandóan énekelnek. Halkan hallszik a hetvenkilencedik zsoltár, a szöveg érthetetlen.)

7. JELENET

Voltak, Harangozó

HARANGOZÓ

(öreg paraszt, a szemközti ajtón. A paróchián otthonosan mozog): Békesség Istentől!

TISZTELETES

(bólint).

HARANGOZÓ

(meglepetten Tanítónőhöz): Nini, ki van itt?!... Visszajött a kisasszony?

TANÍTÓNŐ

(*kezet ad. Barátságosan*): Majd meglátjuk ,Gábor bácsi.
Hogy van?

HARANGOZÓ

Én biza huszonkét évvel ifjabban.

TANÍTÓNŐ

(*mosolyog*): Akkor fel tud menni a harangokhoz?

HARANGOZÓ

(*büszkén*): Mikor a mieink jöttek én harangoztam,
de azóta megint csak az onokámot küldöm.

TANÍTÓNŐ

(*visszaemlékezik*): Most is olyan sok a galamb a
toronyban?

HARANGOZÓ

Biza kűsdeg a falka, me' a fiatalabbja átpártolt a
román templomba.

TANÍTÓNŐ

(*meglepetten*): A román templomba?

HARANGOZÓ

Oda nem es bé az eső... (*Tiszteleteshez.*) A főjedző
úr esmég hozott két fotografistát a cinterembe. Rám

pirított, hogy mé' nem fedjük bé a templomot. Mutogatta a harkált, aki bé s ki sétált egy likon a gomb alatt. Mintha én nem tíz éve üsmerném azt a madarat?!... Aztán átmentek a román templomba.

TISZTELETES

(*érzékenyen*): Bementek?

HARANGOZÓ

Illő rendbe. Elöl a főjedző úr, aztán az idegen urak... a tanítókisasszonyok... a postamester... (*Lassan, megfontoltan, mert ő is érti szavai jelentőségét.*) Most ott térdelnek az oláh pap előtt...

TISZTELETES

(*lehorgasztott fejjel a földre néz*).

TANÍTÓNŐ

(*aggodalommal néz Tiszteletesre*).

HARANGOZÓ

(*Tiszteleteshez*): A főjedző úr azt üzeni, hogy templom után visszajön, ha megvárná a tiszteletes úr.

TISZTELETES

(*fenyegetően*): Várom én csak jöjjön!

8. JELENET

Voltak, Anyák

(Odakünt a halk ének elhalt. Jobbról fekete, ünneplő ruhában tizenkét parasztasszony, mindenik karján fehér kendővel letakart pólyás gyerek. Az asszonyok, ahogy szertartás előtt járni szokás, kor szerinti sorrendben, lassan lépnek be, mindenik komolyan lába elé néz. Egyik-másikkal szípgó, de már jól járó, anyja szoknyájába csimpaszkodó gyerek. A csoport amikor megáll: nyugtalanul figyelő nyáj.)

TISZTELETES

(mozdulatlanul nézi a felvonulást).

ANYÁK

(kicsinyeiket ringatják).

ELSŐ ANYA

(miután félkörben felsorakoztak): Tiszteletes úr! Miután az Úr bölcsesége visszavezérelt minket Magyarországba, összegyűltünk és elhoztuk ezeket a csemetéket.

TANÍTÓNŐ

(örömmel): Ennyi magyar?!...

HARANGOZÓ

E' má' keresztelő!... *(Kinyitja az almárium ajtaját, sorra szedi elő a kegyszereket).*

TISZTELETES

(szó nélkül számlálja a kicsinyeket. Anyákhöz): Tizenkettő.

ANYÁK

(boldogan, egymás szájába adva): Tizenkettő.

TISZTELETES

(Első anyához): Daróci Anikó?

ELSŐ ANYA

...a Füstösé, tiszteletes úr, Borberekéről.

TISZTELETES

(Második anyához): Kiss Rózsa?

MÁSODIK ANYA

... Virágos, Fiádról.

TISZTELETES

(Harmadik anyához): Darvas Sári?

HARMADIK ANYA

...Zselykről.

TISZTELETES

(Negyedik anyához): Bundás...

NEGYEDIK ANYA

(kiegészíti)... Éva, Lajosfalva.

TISZTELETES

(ismélti) Borberek... Fiád... Zselyk... Lajosfalva...
(Végignéző Anyákon.) Ahányan, annyi felől... A szél
sepert össze titeket?

ELSŐ ANYA

A naszódi vásáron beszéltünk össze.

TISZTELETES

Nem tanítottam nektek keresztelő éneket?

ANYÁK

(nem értik).

TISZTELETES

(Első anyához): Mért énekeltétek előbb a hetven-
kilencedik zsoltárt?

ELSŐ ANYA

(megérti, halkán): Rég keresztelt nekünk a tiszteletes
úr. Elfeleltük a keresztelő éneket.

TISZTELETES

(Első anyához): Anikó!... (Szoknyájába kapaszkodó
fiúcskára mutat.) Ezt a kicsit ki keresztelte?

ELSŐ ANYA

(gyerekére néz, azután lesüti szemét. Halkan): A román pap.

TISZTELETES

(a másik és harmadik nagyobbacska gyerekes anyához): És ezt... meg ezt... ki keresztelte?

MEGSZÓLÍTOTTAK

(egymás után tompán, lehangoltan): A román pap... A román pap...

TISZTELETES

(Anyákhoz): Nem rágtam konfirmáláskor a fejetekbe, hogy elvész a nemzet, amelyik nem őrzi meg a fiát?

ANYÁK

(hangosan felstírnak. A kicsik felijednek. Ők is stírnak).

TISZTELETES

(korholóan): És ti eladtátok őket, ahogy megszülettek!

ANYÁK

(most már zokognak).

TISZTELETES

(némi szünet után): Tudjátok, hogy aki ilyet tesz, az eklézsiát kell kövessen?

ANYÁK

(*újra zokognak*).

ELSŐ ANYA

(*kitör*): Tiszteletes úr! Nem mi vagyunk a hibásak!

TISZTELETES

Amikor hívtatok, nem mentem?... (*Csordultig szomorúsággal.*) Mért mentetek a román paphoz?

ANYÁK

(*mind csak sírnak, szípnagnak*).

TISZTELETES

Ki a hibás?

ELSŐ ANYA

(*zokogás közben*): Hát kérdeztek minket?... Ha születtem... bérták románnek... a hugomét görögnek... és a bába vitte... a román paphoz!...

TÖBB ANYA

(*zokogás közben*): Az enyém is így vitték.

TISZTELETES

(*meglágyul. Széltiden*): Ne sírjatok! Ezután másképp lesz!... (*Anyák szoknyaráncaiba bujó csodálkozó gyermekekre.*) Ezek mind visszajönnek a magyar hitre.

ELSŐ ANYA

(*félénken, szípgova*): Aszongyák nem lehet.

TISZTELETES

(*kiált*): Ki mondja?

ELSŐ ANYA

- A főjedző úr... hogy hagyjuk békén a gyerekeket, me' a románok keresztények, nem mint mi... (*Anyákhoz.*) Mongyátok meg tü, hogy tanult ember létére a főjedző úr mit mondott: mik vagyunk mi?!

TÖBB ANYA

(*tagolva*): Po-gá-nyok!

ANYÁK

(*bólintanak és sírnak*).

TISZTELETES

(*arca báborvörös, de uralkodik magán. Anyákhoz határozottan*): Elég! A sírásból is! Ezt nem a jegyző úr dönti el! (*Harangozóhoz.*) Gábor! Vigyen át holmit, mert ennyi gyereket nem keresztelhetek meg itt. (*Anyákhoz.*) Menjetez át a templomba!

ANYÁK

(*a határozott hangra elállt sírásuk. Némán ringatják apróságaikat, szemközti ajtón lassan el*).

TISZTELETES

(a jobboldali ajtóhoz, kikiált): Bori!

BORI HANGJA

Igenis. Hozhatom a reggelit?

TISZTELETES

Küld be gyorsan azt a két fellaki embert! (*Harangozóhoz.*) Harangozzon, Gábor!

HARANGOZÓ

(*kegyszerekkel hóna alatt, bólint*): Ha fel nem szabadulunk, ezt a küs bokrétánkat is a román pap tűzi a kalapjába! (*El.*)

TISZTELETES

(a fogasról leakasztja a palástot).

9. JELENET

Tiszteletes, Tanítónő, Földművesek

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(*jobbról*): Békesség Istentől!

TISZTELETES

(*rábólint*).

TANÍTÓNŐ

Békesség!

ELSŐ FÖLDMŰVES

(egykori lelkipásztora előtt félszeg, nagyon szégyeli magát a megváltozott helyzetben, köszönés helyett hajlong).

TISZTELETES

(közben felvette a palástot. A nyaklót gombolva, Földművesekhez): Ne haragudjanak, Dani, nem ültetem le magukat. Keresztelöm van. Mit intéztek a jegyző úrral?

FÖLDMŰVESEK

(hallgatnak).

TISZTELETES

Megmondták, hogy vissza akarnak térni a régi egyházukba?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

(lehangoltan): Nincs kivel beszélni, tiszteletes úr.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Aszongya, ne vackalódjunk, me' a románok keresztények, mi meg...

TISZTELETES

(közbe): Ez már sok!

ELSŐ FÖLDMŰVES

(előhúzza tüszőjéből Főjegyző írását és Tiszteletesnek adja): Nadragulyát evett, tessék megnézni, pecsétes.

TISZTELETES

(fokozódó indulattal olvas, aztán a mennyezetre néz és váratlanul hátborzongatóan felkacag. Beteg kacagás közben Tanítónőhöz): Fogja. (Átadja, minden ízében reszket.)

TANÍTÓNŐ

(átveszi, magában olvas).

TISZTELETES

(durván Tanítónőhöz): Hangosan!

TANÍTÓNŐ

(összerezzen, ijedten Tiszteletesre pillant, azután): Hivatalos nyilatkozat. Alulírott Szedlacsek János radnai főjegyző hivatalosan kinyilatkoztatom, hogy a román egyházból áttérni felesleges, mert a románok keresztények. Jelen nyilatkozatot az előtttem megjelent fellaki lakosok kérésére adom ki és azt hivatalos pecséttemmel is megerősítem. Radna, 1940 október 30. Szedlacsek.

TISZTELETES

(mialatt Tanítónő olvasott, többször furcsa mozdulatot tett. Most bugyborékoló, egész testét rázó görcsös, beteg nevetéssel): Szedlacsek!... Hallja?!... Szedlacsek!... Szedlacsek!...

TANÍTÓNŐ

(elhúzódik Tiszteletestől. Megrettenve): Jaj! Ferenc bácsi! Mi lelte?

TISZTELETES

(a felindulástól egész testében remeg).

TANÍTÓNŐ

(gyorsan vizet töltött, pohárral Tiszteleteshez): Ferenc bácsi, igyék egy korty vizet.

TISZTELETES

(eltolja a poharat. Ujra ura magának. Felveszi a papírt az asztalról, amit Tanítónő hirtelen odavetett, összehajítja és a zsebébe teszi. Földművesekhez): Ez az írás nálam marad!

ELSŐ FÖLDMŰVES

Tiszteletes úr! Aszongyák a magyarok visszaveszik a legelőt.

TISZTELETES

Ki mondja?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

A román pap.

ELSŐ FÖLDMŰVES

A főjedző úr is. Hogy mű... (oldalba löki társát). Mit is mondott miféle állam ez?

MÁSODIK FÖLDMŰVES

Jogállam.

ELSŐ FÖLDMŰVES

Az-az! Itt pedig a román földosztás nem gilt.

10. JELENET

Voltak, Főjegyző

FŐJEGYZŐ

(kopogás nélkül szemközi ajtón. Vadászkalapját a szobában veszi le. Kurtán): Jónapot!

TISZTELETES

(mereven Főjegyzőt nézi és hallgat).

TANÍTÓNŐ

(Tiszteletesre néz és hallgat).

FÖLDMŰVESEK

(hátrább húzódnak, hallgatnak).

FŐJEGYZŐ

(Tiszteleteshez): Annak a fiatal radnai parasztnak az ügyében jöttem, aki tegnap ingatlan eladásokat eszközölt. Hallom, tiszteletes úr közreműködött a vásárnál.

TISZTELETES

(önuralommal): A földeket én vásároltam össze román világban, mikor csak nehezen tudtam bekebeleztetni.

FŐJEGYZŐ

Ez most nem számít.

TISZTELETES

A földeket én adtam el.

FŐJEGYZŐ

Szerződést írt?

TISZTELETES

Csak előleget vettem.

FŐJEGYZŐ

(*fölnnyel*): A vásár érvénytelen!

TISZTELETES

Érvénytelen?

FŐJEGYZŐ

Az ingatlanforgalom rendeletileg fel van függesztve és ha az a paraszt ma elutazik...

TISZTELETES

(*közbe, élesen*): Az a paraszt ma elutazik, mert visszatér a magyar életbe! A földeket én vettem neki románoktól és most magyaroknak adtam el.

FŐJEGYZŐ

(*nyeglén*): Mellékes... Rendelet, rendelet!

TISZTELETES

A felsőbb hatóság jóvá hagyja a vásárt.

FŐJEGYZŐ

(*gúnyosan*): Azt hiszi tiszteletes úr, nálunk is oly módszerekkel élhet, mint a románoknál?

TISZTELETES

(*nem veszi fel a sértést. Mint aki menni készül, végső önuralommal összevonja maga körül a palástot és karjára veszi. Fojtottan*): A templomba megyek.

FŐJEGYZŐ

(*felelőtlenül*): Addig kellett volna oda járni, amíg nem vonultunk be... (*Földművesekre mutat.*) Ezek ma is magyarok volnának.

FÖLDMŰVESEK

(*jobbra gyorsan el*).

TISZTELETES

(*határozott lépéssel szemközti ajtóhoz, felrántja. A kitárt ajtó kilincsét tartva Főjegyzőhöz*): Ez az én házam! Első sértését lenyeltem. De a folytatást nem tűröm! Itt én parancsolok! Takarodjék!

FŐJEGYZŐ

(*villámló szemmel bámul Tiszteletesre és Tantónőre, aztán fejébe csapja kalapját. Távozás közben dühös megvetéssel*): Szép kis erdélyiek!... (*Köszönés nélkül el*.)

II. JELENET

Tiszteletes, Tanítónő

TISZTELETES

(beteszi az ajtót Főjegyző után, két keze közé szorítja homlokát): Megőrülök!

(Odakünt megkondul egy harang és a jelenet végéig szól árván.)

TANÍTÓNŐ

(részvétellel): Ferenc bácsi...

TISZTELETES

Nem birom tovább!... Két hónapja mindenki tőlem kéri számon az elveszett magyar vért... Mindenki engem von felelősségre és akkor ide ilyen embert tesznek. *(Erélylyel, kimagasodva.)* Nem! Ne féljen! *(Zsebére üt, ahova Főjegyző nyilatkozatát tette.)* Aki ilyen írást kiad a kezéből, még ha Szedlacseknek hívják is, nem maradhat jegyző Erdélyben! *(Felveszi az asztalról Bibliáját.)* Ezen a keresztelőn ott kéne legyen, de Zentayék mindjárt itt lesznek. *(Kérve.)* Fogadja őket!

TANÍTÓNŐ

Ó, Ferenc bácsi!

TISZTELETES

Köszönöm. *(El.)*

TANÍTÓNŐ

(kikíséri Tiszteletest és a nyitott ajtóból hosszan utánna néz. Ez alatt a harang erősen kong, majd kihagy és elhallgat).

12. JELENET

Tanítónő, Bori

TANÍTÓNŐ

(beteszi az ajtót, szétnéz a szobában. Gyorsan tesz a tűzre, helyökre igazítja a székeket, asztalon a könyveket és az újságokat. A kopott divány előtt tanakodik, nincs megelégedve a bútor állapotával, de mivel semmit sem talál, felveszi a legkurtább szőnyeget és a diványra teríti).

BORI

(jobbrol, kutató szemmel). A tiszteletes úr átment a templomba?

TANÍTÓNŐ

Át.

BORI

Újból hiába készítettem el a kávéját.

TANÍTÓNŐ

Bori! Hol akad valami terítőféle? Le szeretném takarni ezt az ócskaságot. Olyan nagy nap ez.

BORI

(a diványra pillant. Az almáriumhoz): Ebbe a fiókba van egy... *(Kihúzza egy fiókot, keresgél, majd kendőt vesz ki és Tanítónőnek nyújtja.)* Jó lesz?

TANÍTÓNŐ

(meglibbenti a kendőt, a diványhoz méri): Ez a vállkendő... kicsit rövid, de... *(szétnéz)* ha már kivette, letakarom vele ezt a széket. *(Leteríti a karszék támláját.)*

BORI

(*Tanítónő munkáját figyelve*): Mikor a tiszteletes úr a temetés után átköltözött ide, azt mondta, hogy ezt a kendőt tegyem el jól. Észrevette kisasszony, hogy megöregedett azóta a tiszteletes úr?

TANÍTÓNŐ

Csoda?

BORI

Bizony, ha a házban egy gyerek hal meg, olyan mint mikor a villám lecsap egy ágat... kinőhet!... De ha az ember a társát veszti el, akkor ketté hasadt a fa.

TANÍTÓNŐ

(*elgondolkozva*): Majd magához tér. Ez a nagy örömost, szeptemberben...

BORI

(*fejcsóválva*): Tudja isten, azóta mintha még jobban oda vóna... (*Kétségbeesve*.) Jaj istenem! Sohase leszek kész az ebéddel, pedig ma illene kitenni magamér'. (*Jobbra, az ajtóból*.) Hisz ezért jöttem. A Mironék lánya van itt Radnáról.

TANÍTÓNŐ

Küldje be, hátha elintézhetem.

BORI

(*gyorsan kifelé*): Békergetem! (*El.*)

13 JELENET

Tanítónő, Rusanda

TANÍTÓNŐ

(tovább rendezget).

RUSANDA

(tizennégy-tizenöt éves, a radnai román nők tiszta és szép gyapjú viseletében, kezében kis motyó): Kezét csókolom kisasszony.

TANÍTÓNŐ

(megfordul, tüstént megismeri): Rusanda?! Mit keresel itt?

RUSANDA

(kíváncsian körülnéz, keres valakit). A tiszteletes úr?

TANÍTÓNŐ

A templomban. Mond meg mit akarsz, majd én elintézem.

RUSANDA

Ösmeri a kisasszony a mi Vasilenkát?

TANÍTÓNŐ

Hogyne ismerném?! De az ő neve nem Vasile, hanem László. Lászlónak keresztelték és most, hogy Radna újra Magyarország, méginkább az. Magyar legény ő, Rusanda, nem román.

RUSANDA

(*szomorúan*): Így mondják...

TANÍTÓNŐ

Nem láttad: csizmában jár és betúrte az ingét.

RUSANDA

(*némi habozás után*): Mert a naccsága megzavarta a fejét. Mióta bejöttek a magyar katonák, a naccsága egyebet sem csinál.

TANÍTÓNŐ

(*mosolyogva*): Te csacsi! Te is jól tudod, hogy a nagysága, az édesanyja.

RUSANDA

(*szomorúan*): Így mondják...

TANÍTÓNŐ

(*figyelmesen Rusandára néz*): Hány éves vagy?

RUSANDA

Tizenöt leszek.

TANÍTÓNŐ

Rusanda! Te együtt nőttél fel Lászlóval. Egy házban. Majdnem testvérek vagytok. Csak nem vagy szerelmes belé?

RUSANDA

(*zavar nélkül kitér*): Hogy csizmát húzott és nadrágba dugta az ingét, az nem baj, de amit az este csinált?!...

TANÍTÓNŐ

(*nem érti*).

RUSANDA

Eladta a rétet, a legelőt s estefelé a juhokat...

TANÍTÓNŐ

Na és?

RUSANDA

(*szomorúan*): Holnap elhajtják a juhokat Máramarosba.

TANÍTÓNŐ

Értelek, Rusanda. Neked a juhokért fáj a szíved.

RUSANDA

Az ő szíve fog fájni. Fent élt mindég a havason. Baltával vágta a medvét a juhokért... Most meg eladja és megy Budapestre, pedig ott nem fogja szeretni s amikor visszajön, nem lesz juha.

TANÍTÓNŐ

László nem jön ide többet soha.

RUSANDA

Ki tudja? A tiszteletes úr mindig jót akart neki. Adassa vissza vele az előleget és mi ingyen őrizzuk neki a juhokat. Megmondja a kisasszony?

TANÍTÓNŐ

(megsímogatja Rusanda arcát): Megmondom... Na, ne álljon olyan ferdén a szád!... (Rusanda bugyrára mutat.) Mi van a motyódban?

RUSANDA

(térdéhez szorítva készséggel kibontja és színes gyönggyel hímzett vászonhoimit szed elő. Mintha sajnálna megvárni tőlük, a darabokat egyik kezéből a másikba veszi és nézegeti. Majd rendre átadja Tanítónőnek): Ezt az ingmellett... gallért... kezelőt Vasiluska születésnapjára hímezttem. De akkor ő már nem lesz itt. A tiszteletes úrnak tessék mondani, hogy november 6-ára küldje el neki.

TANÍTÓNŐ

Drága kislány vagy, Rusanda!

(Odakünt örömeiben csahol egy kutya.)

VERA HANGJA

(a verandáról): Bodri!... Kusti!

RUSANDA

(ijedten): Jaj a naccsága!... (Ijedtében előbb jobbra, majd zavarában a szemközti ajtó felé szalad.)

TANÍTÓNŐ

Ne szaladj Rusanda!

RUSANDA

(*futtában visszanéz. Könyörögve*): Kisasszony, ne hagyja a juhokat!... (*Egyenesen neki szalad a belépő Verának. Elsikoltja magát.*) Jaj!

14. JELENET

Voltak, Vera

VERA

(*útiruhában, kacagva*): Na-na, te kis havasi madár! Még feldöntesz!

RUSANDA

(*inkább pityeregne*): Kezit csókolom... nem akartam.

VERA

(*észreveszi Tanítónőt és rögtön megismeri*): Csupa meglepetés! Maga az?

RUSANDA

(*el akar surranni, de Vera visszatartja*).

TANÍTÓNŐ

(*Verához*): Megismer?

VERA

(*melegen üdvözli Tanítónőt*): Hogyne ismerném? Elefedhet az ember olyan percek, aminőket Radnán

éltünk át?... (*Rusandához.*) Mért nem jön még László?
Búcsúzni jöttél tőle?

RUSANDA

(*megszéppelve*): Még hajnalban elbúcsúztam.

TANÍTÓNŐ

(*Rusandához*): Mond meg bátran, miért jöttél!

RUSANDA

(*lesüti szemét, hallgat*).

VERA

(*Tanítónőhöz*): Most olyan, mint én naiva koromban.

TANÍTÓNŐ

(*Rusandához*): Mond, hogy elhoztad László születés-
napi ajándékát és kérd meg a nagyságos asszonyt, adja
majd oda neki november 6-án. (*Mutatja a holmit Verának.*)
Idevalósi mottvumok... (*Egyenként felmutatva átadja
Verának.*)

VERA

(*átveszi, nézegeti*): Gyönyörűek!... (*Rusandához.*) Te
csináltad?

RUSANDA

(*szégyenlősen hallgat, majd mereven, kómikusan bólint.*
Vera láthatólag fészélyezi.)

VERA

(*hozzámegy, megcsókolja*): Ez a kis megijedt szívecskédnek szól.

RUSANDA

(*elstrja magát*).

VERA

(*inkább Tanítónőnek*): Mint naiva én jobban birtam a dicséretet.

TANÍTÓNŐ

Rusanda László juhait siratja.

VERA

Kaptok másokat, Rusanda. Már megüzentem édesapádnak.

RUSANDA

(*tagadólag rázza a fejét, tovább str*).

VERA

(*megérti a gyermek vonzalmát, hozzá lép, megsimogatja arcát*): Majd elfelejtet Lászlót. Most még fáj. Tanulj meg búcsúzni. A te életed is tele lesz búcsúkkal, de lesz még teli annyi örömmel is a szíved, mint az enyém ma. Köszönöm, hogy szeretted Lászlót. (*Gyengéden megcsókolja.*) Nagyon köszönöm.

RUSANDA

(*hevesen, fájdalmasan felstr és gyorsan kiszalad*).

15. JELENET

Vera, Tanítónő

VERA

(*az elszaladó Rusanda után Tanítónőnek*): Nem tudom, én lennék-e ma a győztes, ha ez a kislány pár évvel idősebb. Kis kedves. Nem is engedett örülni Magának! Mennyit beszéltünk az urammal magáról... Tegyük el ide!... (*Kézításkájába teszi a hímzett holmit.*)

TANÍTÓNŐ

Milyen boldog vagyok, hogy láthatom. Épp ma!

VERA

Tényleg... Úgy látszik, mi ketten csak az én nagy napjaimon találkozunk... De ez a mai végre örömnapp. Ki se merem mondani... (*Súgva, az ujjával int.*) Nagyon boldog vagyok!... (*Hangosabban.*) Délre megjön az uram és... (*szinte csattogva az örömtől*) visszük haza Lászlót!

TANÍTÓNŐ

Hálisten.

(*Leülnek.*)

VERA

Reggel, amikor elmentem telefonálni az uramnak, attól féltem, hogy ép' ma elszalasztom a Napot. De aztán egyszerre kiragyogott. Azóta az örömnek ebben a csodálatos mámorában bolyongtam a radnai úton. Hogy megszerettem itt ez alatt a négy hét alatt?! Eleinte mindent félelmesnek és nyomasztónak éreztem, de most

már értem. Az embereket is, akik itt élnek. Ma is elnéztem. Az úton parasztok jöttek s ezekből az ormokból és szakadékokból nem látták se a magasságot, se a mélységet. Úgy mozogtak, mint akik belőlük valók. Szinte vártam, hogy hegyes kucsmában közibük áll az egyik csúcs és úgy mennek együtt: táj és ember. Szerencse, hogy a fiam nem itt született. Így is nehezen ment a lelki visszaszerzése. Mennyit birkóztam vele?!... Hányszor hittem, hogy már az enyém és másnap kezdhettem újra. Az elején azt gondoltam, valami lány, de nem. Nem kellett más, csak pár óra fent a juhok közt és már ki volt cserélve... Valamit mindig hozott. Egyszer őzgidát... máskor piszt-rángot, még egy kis medvebocsot is... Most utólag látom, mindaddig ellenállt, amíg érezte az idegenséget köztem és a maga világa között. (*Mosolyogva.*) Még nagyobb szerencse, hogy én könnyen alkalmazkodom. De a leg-szebb... (*majdnem tapsol*) hogy megvan és viszem! Visszük haza!... (*Más hang.*) Persze, a tiszteletes úr nélkül mindez aligha megy. Amíg eljöhettünk érte, ő hajlíttotta felénk. (*Hirtelen.*) Mondja, kedvesem, mivel szerezhetnék neki örömet?

TANÍTÓNŐ

A tiszteletes úrnak?

VERA

Az itteni magyaroknak.

TANÍTÓNŐ

(*vontatva*): A gyülekezetnek?... (*Felderül, de ötletét sokalja.*) Csakhogy ez nagy dolog.

VERA

(*biztatja*): Nem baj!

TANÍTÓNŐ

(*karonfogja Verát és vezeti*): Tessék idejönni az ablakhoz. (*Mindketten az ablakban állnak, Tanítónő kimutat.*) Ez a templom az ezerháromszázas évekből való. Azok a kővirágos ablakok és elől a faragott portálé azt bizonyítják, hogy itt: Radna és Cserhalom táján már akkor magyarok éltek. Ennek a templomnak a fedele olyan mint a rosta. Mikor tavaly pünkösztör itt voltam, vihar tört ki. A templom pillanat alatt elfeketedett, épp akkor, amikor az úrvacsorát vettük. A zápor átázta a mennyezetet és úgy sárosan az úrasztalára csorgott. Kővé váltan bámultunk Ferenc bácsira, de ő a kenyér és a bor fölé hajolt. Mikor a zápor elállt és a szertartást folytatni tudtuk, mindnyájan sárosak és nedvesek voltunk, de az arcát senki se törölte le. Nem volt értelme... úgy sírtunk.

(*Rövid szünet.*)

VERA

(*elvonja Tanítónőt az ablaktól. Szemében könnyel*): Nem gondoltam, hogy ma még nehéz lehet a szívem. Ahogy hazaérek, küldjük a pénzt, hogy befedjék a templomot.

16. JELENET

Voltak, Bori

BORI

(*éppen csak mutatkozik az ajtóban, az ebédhez készülődés felülnő rajta. Verához*): A vót román jegyző keresi a naccságát. Beküldjem?

VERA

Küldje be, Bori.

BORI

(*szája elé tett kézzel*): Tessék ügyelni : az alamuszi bárány egyszerre két juhtól szopik. (*El.*)

TANÍTÓNŐ

(*Verához*): Ha megengedi, kimegyek.

VERA

Nem akar vele találkozni?

TANÍTÓNŐ

Őszintén szólva elszökhetett volna Budnárral. (*Szemközt el.*)

17. JELENET

Vera, Körjegyző

KÖRJEGYZŐ

(*jobbról. Most túlzottan alkalmazkodó. Már a küszöbön hajlong*): Alázatos tiszteletem méltóságos assz...

VERA

(*közbe vág*): Megint méltóságos?

KÖRJEGYZŐ

(*rövid gondolkodás után*): Bocsánat, szakadatlanul idomulnunk kell az anyaországhoz.

VERA

(*figyelmesen nézi*): A tábornok úr, mikor az ön alkalmazásáról beszéltem, azt kérdezte... (*nehezen ejti ki*) nem fog ön visszaélni a bizalmunkkal?

KÖRJEGYZŐ

(*némi sértődöttséggel*): Én?!... Mindig betartottam eskümet. Amit vállaltam, híven teljesítettem. Segíthettem volna-e Mironék körül annyit, ha fogadalmam nem őszinte? Hűségemet mai jelentésemmel is igazolhatom.

VERA

(*megütődve*): Fontos közlése van?

KÖRJEGYZŐ

Igen. László kijátszott minket. Rendesen járt a tiszteletes úr templomába, de a román templomot se hanyagolta el. A román pappal benső összeköttetést tart fenn

VERA

(*elhűlve*): Hogy-hogy ezt csak most mondja?!

KÖRJEGYZŐ

Mindenki titkolta előttem. Ma is csak a máramarosi juhászoktól tudtam meg, hogy az éjszaka valaki kicserélte az eladott juhok javát s mikor a juhászok Lászlótól visszakövetelték az előleget, ő tanácsért egyenesen a pópához szaladt.

VERA

(*mint jent*): Szent Isten, hogy kerülhetett ez a fiú a tiszteletes úr mellett megint a román pap markába?!

KÖRJEGYZŐ

(*pontos hangsúllyal*): A tiszteletes úr itt van, a pópa pedig ott helyben.

VERA

(*megfeledkezik Körjegyzőről, elborulva a szemközti ajtó felé*).

KÖRJEGYZŐ

(*látja, hogy vendégek érkeznek, a verenda felől. Fogai közt*): Alázatos tiszteletem... (*Észrevétlenülül jobbra el.*)

18. JELENET

Vera, Tiszteletes, Tanítónő, Szabolcs

TANÍTÓNŐ

(*szemközti ajtón*).

SZABOLCS

(*Tanítónő után. Utánna Tiszteletes. A házaspár viszonyában ugyanaz a komoly emberség, mint öt év előtt. Vera előtt, hosszan kezét fogva*): László?

VERA

(*nyugtalanul Tiszteleteshez*): Képzelje, a máramarosi juhászok Lászlótól visszakövetelik az előleget.

TISZTELETES

(*Bibliáját az asztalra, palástját, nagykabátját a fogasra akasztja. Verához*): Ne nyugtalankodjék! Üdvözlöm ezen a szép napon.

VERA

(*nincs egészen megnyugodva*): Gondolja?

TISZTELETES

(*kezet ad, majd a vendégszerető házigazda modorával Szabolcsba karol és egy szék felé vezeti*). Parancsolj!... (*megnyugtatóan Verához*): Itt lesz az a fiú mindjárt.

SZABOLCS

(*széles mozdulatokkal mindent megnézett a szobában. Tiszteletessel a metszetek előtt*): Hollandusok?

TISZTELETES

Utrecht... A dóm... (*Rámutat.*) Ebben a házban laktam mint teológus. Gyere! (*Az asztalhoz, leülnek.*)

VERA

(*felvette a Bibliát, lapoz benne. Kezében a könyvvél Tiszteleteshez*): Elkértem volna útravalóul Lászlónak...

TISZTELETES

(*közbe*): A bibliám?

VERA

...ha nem veszem észre a feljegyzéseket. (*Az első oldalt nézi.*) Az első beírás több ötven évesnél... A tinta már sárga... Ahogy így tartom... (*latolja a könyvet*) olyan nehéznek érzem, mintha egy életet tartanék kezemben.

TISZTELETES

(*meglepetten Verához, halkán*): A feleségem pontosan ezt mondta egyszer. Az első bejegyzés édesanyámé, mikor pappá avattak Nagyenyeden. (*A könyvet visszatesszi az asztalra. Könnyebben Verához.*) Márta odakint nagy hírt közölt velem.

SZABOLCS, VERA

(*figyelnek*).

TISZTELETES

(*Verához*): Megifjodik öreg templomom, jóságodból kedves lányom, ha megengeded...

VERA

(*mosolyogva bólint*): Ó, Ferenc bátyám... (*Szabolcsra néz.*)

SZABOLCS

(*Verához*): Jól tetted! Be kell fedni ezt a szép öreg templomot.

TISZTELETES

(*Szabolcsra és Verához*): Áldjon meg benneteket az Úr és adjon örömet a fiúban, akit annyi küzdelem után hazavisztek.

VERA

(*meghatva*): Nem tudom, hogyan köszönjem meg?!

TISZTELETES

Én csak az Úr szolgája voltam. Az Uré a hála. Áldassék neve... (*Más hang. Szabolcshoz.*) Most pedig, mit láttál, merre jártál?

SZABOLCS

(*Tiszteleteshez*): Elmondhatom röviden?

TISZTELETES

Annyira ösztövé az élményed?

SZABOLCS

Nem! Annyira megdöbbentő.

VERA

Megdöbbentő?

SZABOLCS

Csak ezt mondhatom. Egy más magyar megy most bennem haza. (*Tiszteleteshez.*) Kicséréltetek!

TISZTELETES

Hogyan? Hogy érted ezt?

SZABOLCS

Ki kellett cseréljem eddigi fogalmaimat Erdélyről. Félnapokig mentem a kocsimmal, míg magyar szót hallottam. Hol vannak a magyarok? Hova lettek — vívódtam. Nem így tudtam! Szép magyar falvakat láttam, közepükön hagymakupolás bizánci templomokkal. Vegyes lakosú községekben nagy román templomok mellett kopott kis magyar skatulyákat. Szinte mindenütt: román bőség mellett magyar pusztulást. Hát ez a valóság Erdélyben?

MINDENKI

(elnémulva figyel, de senki sem jelel).

SZABOLCS

Sok helyt tájékozódni, kérdezősködni kellett. Fuvarosokat állítottam meg, nézem a táblát a szekeren, jó magyar név: merre visz az út, — kérdem. Az ember leveszi kalapját, csontos mongol, kiskunsági arc. Nem is merem idézni válaszát.

TISZTELETES

(mint aki tudja, lehangoltan bólogat): Nustyu.

SZABOLCS

Egy nap Szilágyban otthagynom a gépet a faluban és nekivágok gyalog a szomszéd völgynek. Térképen a falunak szép magyar a neve. Lássuk! Járom a mezőt, járom az erdőt. Pásztorokkal, favágókkal beszélek. Kérdezősködök. Csupa magyar név, de egy se beszél magyarul... A faluban a toronyról buzogány int: na végre! Tényleg!

Az emberek neve, arca, tekintete, ruhája mind azt mondta: magyarok vagyunk, de amikor megszólítottam őket, a fejüket rázták. Mi történt itt, — kérdeztem s jobban szétnéztem a faluban... (*Fájó emlékezéssel.*) A templomajtó beszegezve... a paróchián pálinkafőző... a cinterem csupa gyom... Közülünk a faluban csak egy öreg asszony élt: mikor a honvédek jöttek, ő húzta nekik egyedül a harangot... (*Csend.*)

TISZTELETES

(*közben felállt. Mellére horgasztott fejjel fel-alá jár a szobában.*)

TANÍTÓNŐ

(*itta a szavakat.*)

VERA

(*karórájára néz, feláll, a veranda ajtóhoz megy. A leterített karszék üres.*)

SZABOLCS

Úgy látom az erdélyi magyarság minden török-tatár dúlásnál, pórlázadásnál, minden negyvennyolcas csapásnál, kivándorlásnál több vért csorgatott el a román egyházak oltárán.

VERA

(*a veranda ajtóban egyre idegesebb és türelmellenebb.*)

SZABOLCS

Természetesen álmodtam is az utamon. Régi álmaim: a telepítés és az iparosítás ezeken az elrománosodott vidékeken a falat kenyér kérdése mindnyájunk számára.

De ez már program. *(Tiszteleteshez.)* S te bátyám, csak azt kérdezted, mit láttam. Engedd azonban, tőled, a pap-tól megkérdezni még: hogy nem akadt itt senki, aki a mult bűneiért vallatóra fogta volna a magyar egyházakat?

TISZTELETES

(mióta Szabolcs hozzá intézte szavait, felhagyott a sétával és cipője orrát nézve figyelt. Most izgatottan, de önuralommal): Kérlek, ahhoz, hogy én szentgyörgyi pap legyek, igazán felesleges volt a teológiát Hollandiában végeznem, mert akár tanárnak hívtak, akár nagy gyülekezetbe, kitartottam itt ötven évig. Így amit a magyar egyházak bűnéül rász, azt a magam egyedülvaló felelősségére egyszerűsíttem. Ne vádold az egyházat: az nem válaszol!... *(Fokozódó izgalommal, keserűséggel.)* Két hónap óta mindenki rajtam keresi az elveszett magyar vért. Te is engem vonj felelősségre! *(Utolsó szavainál egészen elfullad.)*

TANÍTÓNŐ

(ijedten): Ferenc bácsi?!

VÉRA

(ijedten): De az istenért... *(Habozás nélkül a veszedelmes fordulatba, teljes súllyal):* Szabolcs! Menjünk Lászlóért!

SZABOLCS

(feláll, gyengéden Tiszteleteshez): Hogy mondhatsz ilyet Te, aki hosszú évek keserves kínlódásával szerezted vissza nekünk Lászlót?!

TISZTELETES

(válaszolna, de a karszék támláján fekvő vállkendőre esik tekintete. Eddigi gondolatmenetéből teljesen kizökken. Felkapja a kendőt. Megütközéssel): Hogy kerül ez ide?

TANÍTÓNŐ

(meg akarja mondani, de Tiszteletes megrendülése oly feltűnő, hogy csak a megszólítás csúszik ki száján): Ferenc bácsi...

TISZTELETES

(remegő kezekkel összehajtogatja a kendőt, gyengéden): Megszáradt a fű, elhullt a virág... (Megtörve, halk, eljankult hangon.) Bocsássatok meg, ez a kendő a feleségem vállán volt az utolsó percben... (Mielőtt valaki szólhatna, szinte megrokkanna, jobbra el.)

MINDENKI

(megdöbbenve néz Tiszteletes után s még egy darabig az ajtóra is, miután becsukódott).

19. JELENET

Vera, Szabolcs, Tanítónő, Bori

VERA

(tompán az üres székre): Kétségbeejtő.

TANÍTÓNŐ

(keserűen): Én vagyok az oka... Bori adta a kezembe.

SZABOLCS

Az utolsó erdélyi évek duplán öröltek.

TANÍTÓNŐ

Ma már kijött egyszer a sodrából s az előbb...

SZABOLCS

Belátom, a keserű tapasztalatok helyett, most, amikor már az egész ország jóakaratával itt vagyunk, inkább a megoldásról kellett volna beszélni. *(Verához.)* Mehetünk Lászlóért.

VERA

(kapva-kap rajta, türelmetlenül): Igen-igen, menjünk!
(A fogas felé, Tanítónőhöz.) Nem jön velünk? *(Köpenyt kap magára.)*

TANÍTÓNŐ

(tagadó fejmozdulattal): Nem hagyhatom most...
(Tiszteletesre érti.) egyedül. *(Lassan a konyha felé.)*

SZABOLCS

(gyorsan felöltőt vesz).

VERA

(szemközti ajtó felé, Tanítónőhöz): Jobb is, ha vele marad. *(El.)*

SZABOLCS

(udvariasan Tanítónőhöz): Viszontlátásra! *(Vera után el.)*

TANÍTÓNŐ

(bólint Szabolcsnak, majd a konyha felé hangosan):
Bori!

BORI

(az ajtóban).

TANÍTÓNŐ

(fojtottan): Hol a tiszteletes úr?

BORI

A cinteremben. A sírnál... Mért van itt ilyen csend?

TANÍTÓNŐ

(most veszi észre): Csend?

BORI

Igen. Mért mentek szét?

TANÍTÓNŐ

(rádöbben): Elmentek?...

BORI

Ki eszi meg az ebédet?

TANÍTÓNŐ

(nem tud válaszolni. Tanácstalanul): Kimegyek a
tiszteletes úrhoz. (Borival el.)

(A szín félpercre üres.)

20. JELENET

Vera, Szabolcs, László

(Szemközti ajtón hárman, következő sorrendben: László,
Vera, Szabolcs.)

LÁSZLÓ

(a radnai havasok jó módú román gazdájának ünnepi viseletében. Gombatetejű, széles karimájú, fekete nemezkalap, színes gyöngyszalaggal, korcra járó, gallértalan inge hosszan kilóg a tüsző alól. Bocskor, térdig fehér halina, barna daróc-nadrág. Vállán panyókára vetett bő barna condra. Kezében remekbe faragott pásztorbot, amilyent turisták visznek haza emlékül. Tizennyolc éves, érett, megfontolt legény, mint a parasztok, akik korán a maguk urai. Anyjával szemben gyöngéd, de tartózkodó).

VERA

(hangjában sok remegés, a fel-felcsukló öröm mögött).
Még jó, hogy a kociúton jöttél.

SZABOLCS

A csomagodat lent hagytad?... (Mivel László nem felel): Nem baj! Arra megyünk.

LÁSZLÓ

(Verához): Idejére érkeztem. (Mint vőfély áll Vera elé, magasra tartja a botot, mosolyog és átnyújtja Verának. Elfogódott, érzékenyült.) Elhoztam... édesanyámnak.

VERA

(tetszik neki az ünnepélyes átadás, felvidul zavartságból. Átveszi a botot, átöleli László nyakát, bensőségesen arconcsókolja): Milyen kedves vagy!... Megint ajándék?!... *(Gyönyörködik a botban.)* Te faragtad?

LÁSZLÓ

(bólint): Az útra édesanyámnak. *(Viselkedése rokonszenves. Olyan mint a román falvak köszöntő legénye: szerény, illedelmes, ám kimért.)*

VERA

(egy pillanatig hosszan, felhősen Lászlóra néz, de elhessenti magától a sejtelmet. Megindultan): Jó vagy fiam... *(A botot átadja Szabolcsnak.)* Nézze! Havasi pásztorbot.

SZABOLCS

(a botot nézegetve, forgatva, Lászlóhoz): Roppant ügyes a kezed. *(Verához.)* Határozottan művészi. *(Lászlóhoz.)* Az anyád fia vagy barátom. Otthon a tanyán majd kedvedre faraghatsz. *(Verához.)* Értesítette az otthoniakat?

VERA

Reggel nekik is telefonáltam.

SZABOLCS

A lány kivihetné a csomagokat.

VERA

Szólok Borinak. (*A jobboldali ajtóhoz.*)

SZABOLCS

(*a botot nézegeti*): Remek!

VERA

(*kiszól az ajtón*). Bori!

BORI HANGJA

Az ebédet tetszik?

VERA

(*háttal a nézőnek a láthatatlan Borival beszél*).

SZABOLCS

(*még mindig a botot nézegeti*). Azon csodálkozom, mennyire azonos ennek a botnak dísze, cifrája az alföldi pásztorokéval.

LÁSZLÓ

(*csak áll, nem érti*).

SZABOLCS

Ezt itthagyták... a pásztorok meg elrománosodtak. (*Egyenesen Lászlóhoz*). Otthon a tanyán megismered majd e pásztorbot igazi pásztorait. (*Az utolsó mondat Vera jelenlétében.*)

VERA

(*Lászlóhoz*): Reggel a telefonon már érdeklődtek felőled. Várnak. A kunsági föld... a jószág... a tanya.

LÁSZLÓ

(messze néz, mintha az új életet látná).

VERA

A tiszteletes úr mindjárt bejön. Megebédelünk.* Aztán elbúcsúzunk. A tiszteletes úr ma fáradtabb. *(Szabolcshoz.)* Majd én megköszönök neki mindent. *(A kényelmetlenül feszengő Lászlóhoz.)* Nem kell nagyon búcsúzni, karácsonyra úgysis eljön hozzánk.

LÁSZLÓ

(nagy zavarral néz Verára, a kalapját forgatja).

VERA

(László némasága hirtelen gyanút kelt benne. Izgalommal, aggodalommal): Rendbe jöttél a dolgaiddal?... Rendben vagy mindennel?

LÁSZLÓ

(idegen, fakó, örömtelen hang): Rendben... Mindennel rendben...

VERA

(Szabolcsra néz, azután összekulcsolt kézzel kétségbeesetten Lászlóhoz): Mi történt veled?

LÁSZLÓ

(szembenéz Verával. Gyöngéden, de határozottan): Édesanyám... Én nem megyek!

VERA

(*nem tudja elhinni*): Nem jössz?

LÁSZLÓ

(*határozottan*): Nem.

VERA

(*karjai lehanyatlanak. Összetörten egy székbe roskad*).

SZABOLCS

(*meglepődve néz Lászlóra, a botot önkéntelenül visszaadja, kérdezne valamit, de a jobboldali ajtót hirtelen kinyitják.*)

21. JELENET

Voltak, Tiszteletes, Tanítónő

TANÍTÓNŐ

(*Tiszteletestől kísérvé jobbról. Amint meglátja Lászlót román öltözetében, halk sikoly szalad ki torkán, szívéhez kap és megáll*).

TISZTELETES

(*izgatottan, meglátja Lászlót, megtorpan. Egy pillanatra egész testével meginog, de összeszedi magát és határozott lépésekkel az íróasztalhoz. Lászlóhoz kigyúltan*): Ebbe a gúnyába akarsz hazamenni az édesanyáddal?

VERA, SZABOLCS

(*Tiszteletes szavaira felütik fejüket. Ők csak most veszik észre, hogy László visszaöltözött románnak*).

LÁSZLÓ

(*a fenyegető hangra szembeszáll. Vállán ránt egyet, aztán rendíthetetlen nyugalommal Tiszteleteshez*): Ez az én ruhám. Felvettem. Nem megyek sehova.

TISZTELETES

(*sejtette a választ, de jelálgaskodó indulatát ennek dacára csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudja fékezni. Robbanásra kész haraggal*): Tegnap mást mondtál... Hogy mégy!... Eladtad a juhokat... a rétet... (*Még folytatná, de nem bírja erővel.*)

LÁSZLÓ

Rábeszéltek.

TISZTELETES

(*ökölbe szorított kézzel*): Nem együtt csináltuk a vásárt?

LÁSZLÓ

Rossz vásár volt. A földet húzta ki alólam... Mindenkinék visszaadtam az előleget.

VERA

(*teljesen lesujtva*): Hogy tudsz egyszerre eltaszítani magadtól?

LÁSZLÓ

Itt ismerem az enyéimet és engem is ismernek az enyéim.

TISZTELETES

(magából kikelve): Kitől hallottad ezt a bibliai igét?

VERA

(a keserűség tetőfokán): A pópa duruzsolta beléd!

LÁSZLÓ

(a rajtakapott gyermek büntudatával hallgat és a verenda felé néz).

TANÍTÓNŐ

(Verdra néz és sír).

TISZTELETES

Ó, az én hiábavaló életem!

VERA

(keservesen zokog).

SZABOLCS

(Verához lép, mindkét kezével megfogja Vera arcát, magához emeli, gyengéden.): Évszázadokig senki egy könnycseppet se hullatott elveszett fiainkért, ezért ömlik most belőled... Ne sírj!... Én tudom az utat!

LÁSZLÓ

(anyja sírása idegestti, szeretne véget vetni a jelenetnek. Türelmetlenül): A magam. útját én tudom legjobban. Ha félreterelik, a juh visszaszalad a nyájhoz... Itt nőtem... (Meginvathatatlanul.) Itt maradok!

TISZTELETES

(előbbiek alatt többször megingott. Mikor László kimondta az utolsó szót, az asztalba készült kapaszkodni és a Bibliába markolt. Felveszi a könyvet. Kietlenül): Visszakaptuk az országot... a fiainkat meg elvesztettük... (Üresen.) Hová jutottam?... (Gépies mozdulattal felnyitja a Bibliát, belenéz és a következő pillanatban beteg, előthasítva felkacag.)

VERA

(sírása elakad, felkapja arcát).

LÁSZLÓ, SZABOLCS, TANÍTÓNŐ

(megdöbbenve Tiszteletesre néznek).

TISZTELETES

(hitetlenül az égre): Ez a te műved?!... (Mintha saját életét akarná kettétépni, óriási erőfeszítéssel hasogatja a Bibliát. Egész multjával való viaskodása közben Kálvin képére pillant. Fékevesztett dühvel a képhez.) Ez a te tanod?... Könyörtelen!... (Teljes erőből a képhez akarja vágni a könyvet, de megtántorodik s a Bibliát tompa zuhandással a földre ejti.)

MINDENKI

(kövémeredten Tiszteletesre néz).

SZABOLCS

(a megtántorodó Tiszteletest felfogja s Verának és Tanító-nőnek int, kik Tiszteletesbe karolnak s a szemeit lehúnyva,

teljesen összetört embert karszékre segítik. A jelenet alatt csak László áll komoran, keserűen, némán, mindegyre az ajtót figyelve. S tényleg szemközti ajtón a «te tanod» végszóra senki-től észre nem véve puhán, titokzatosan belép...).

22. JELENET

Voltak, Pópa

PÓPA

(talpig feketében. A jelenet meglepi. Pár másodpercig némán áll, aztán bársonyosan zengő, megejtő halk, de tisztán érthető hangon): Laude-se Domnul nostru Isus Hristos!

MINDENKI

(Tiszteletest kivéve elámulva a hang irányába fordul. Leghamarabb Szabolcs tér magához. László Pópa belépésére lehajtja fejét).

SZABOLCS

(tárgyilagosan): Parancsol?

PÓPA

A pásztor tudakozódik juha után...

LÁSZLÓ

(felveti szép, fiatal arcát, kezében a virágos pásztorbottal engedelmesen Pópához, lehajol, megcsókolja kezét).

PÓPA

(megsimogatja László haját. Verához és Szabolcshoz): Tudakozódom és kiszabadítom... ha kell.

VERA, SZABOLCS

(egyszerre, elhűlve): A mi kezünkéből?

PÓPA

Megbocsássanak... Egy juhval sok minden megtör-
ténhet, csak az nem, hogy gyapját felcserélje más szőrrel.
(Lászlóra mutat.) A hívem. Nem ismeri... (Tiszteletesre
mutat) az ő hangját. Az én szómra hallgat...

TISZTELETES

(magához tért. Tanítónő óvó, visszatartó kezét elhárítja,
feltámasztja. Pópa felé fordul. Tanítónő és Vera segítség-
re készen áll mellette. Rekedt, de azért szenvedelmes hang,
Pópához): Aki nem az ajtón megy be a juhok aklába, —
mondja az Úr — hanem máshonnan hág be, tolvaj az
és rabló... A hátunk megett csavartátok el a lelkét.

PÓPA

(mozdulatlanul): A jó pásztor adja életét a juhokért:
ezt parancsolja az Írás.

TISZTELETES

(végső fellebbanással, lenyegedően Pópa felé, de saját
lelki háborgásának elcsilltására fohászszerűen): Istenem!...
Kié ez az ország?

VERA

(kétségbeesetten közbe): Nekem a fiam!

SZABOLCS

(közbeveti magát): Az is marad! És mert ő nem jön velünk, ezért mi jövünk el hozzá. (Verához.) A tanyát elcseréljük idevalóval. (Lászlóhoz.) Te erdélyi vagy és erdélyi maradsz. Jó! De nem alhat el benned a magyar. (Tiszteleteshez.) S mindez nemcsak számunkra megoldás. Ez (!) a megoldás minden elrománosodott magyarra. Megmentésükért benépesítjük Erdélyt az otthoni falvak és városok népfeslegével. Termésre szorítjuk és iparosítjuk a lusta erdélyi földeket. (Pópához.) Így tesz ítéletet az Úr juh és juh között! Mert nincs más mód: a honfoglalást ismételjük, a gyepüket szálljuk meg újra a huszonegyedik század eszközeivel... (Keménnyen, ellentmondást nem tűrő hangon.) A mienk az ország!!!

PÓPA

(okos alkalmazkodással): Megadom a császárnak, ami a császáré... (Mindenki felé mélyen meghajol, el.)

VERA

(a láthatólag felenyhült Lászlóhoz és Tiszteleteshez lép, megfogja mindkettő kezét. Szabolcshoz): Megmentettél minket!

LÁSZLÓ

(a virágos pásztorbotot félretette. Háldsán Szabolcshoz): Köszönöm... (Anyja nyakába borul) ...édesanyámat!...

(Függöny gyorsan.)

(Vége)

SZÉKELY MÓZES

NAGY REGÉNYEI

ZÁTONY

★

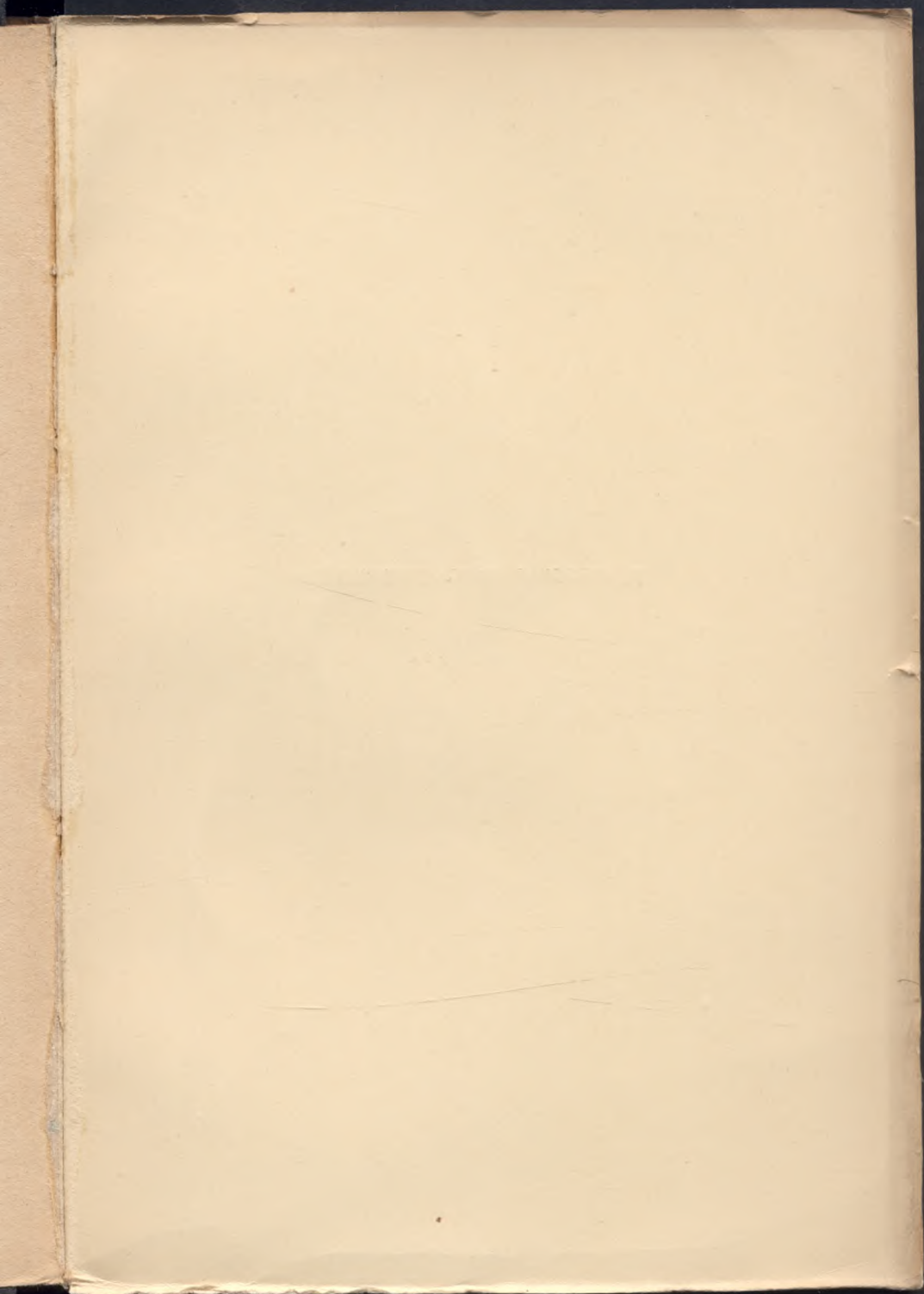
CSÜTÖRTÖK

MEFHOSZ KÖNYVKIADÓ

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

SZÉKELY ZEZ KIE AZ ORSZÁG

